

Na de Nazorg

Anne Wieriks	343738
Kim Holtkamp	405311
Slb'er	Marieke Wigger- van Vulpen
Academie	AMM
Saxion	Enschede

Enschede, 08-06-2018

Na de Nazorg

Een onderzoek naar de ervaringen van ex-dak- en thuislozen op het gebied van nazorg

Vak	Bachelor rapport
Naam student	Anne Wieriks 343738 Kim Holtkamp 405311
Klas	ESP4VB2
Opleiding	Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH)
Lesgevende docent	M. Planteijdt
Toets code	T.AMM.37555
Academie	Academie Mens en Maatschappij
Locatie	Saxion Enschede
Plaats, datum, jaar	Enschede, 8 juni 2018

Inhoudsopgave

.....	1
Inhoudsopgave.....	3
Voorwoord.....	6
Samenvatting.....	7
Hoofdstuk 1. De achtergrond van het onderzoek.....	8
1.1 Aanleiding onderzoek.....	8
1.2 Doelstelling.....	10
1.2.1 Kortetermijndoelstelling.....	10
1.2.2 Lange termijn doelstelling.....	10
1.3 Vraagstelling.....	10
1.3.1 Hoofdvraag.....	10
1.3.2 Deelvragen.....	10
1.4 Leeswijzer.....	11
Hoofdstuk 2. Theoretische kaders.....	12
2.1 Wat zijn de oorzaken en gevolgen van dakloosheid in Nederland?.....	12
Definitie doelgroep dak- en thuislozen.....	12
Definitie doelgroep ex dak- en thuislozen.....	12
Oorzaken dak- en thuisloosheid.....	12
2.2 Wat zijn de oorzaken voor de recidive van ex- dak- en thuislozen en wat is de mogelijke preventie hiervan?.....	13
Gevolgen dak- en thuisloosheid.....	13
Coping situatie dak- en thuislozen.....	14
Ervaringen van dak- en thuislozen met organisaties.....	14
Nazorg.....	15
2.3 Welke methodieken zijn er om ex- dak- en thuislozen te begeleiden bij zelfstandig wonen na het verlaten van de opvang?.....	17
2.3.1 Krachtwerk.....	17
2.3.2 CTI.....	18
2.3.3 Housing First.....	19
2.3.4 Mobility Mentoring.....	20
2.4 Conclusie theoretische deelvragen.....	22
2.4.1 Conclusie deelvraag 1. Wat zijn de oorzaken en gevolgen van dakloosheid in Nederland?.....	22

2.4.2 Conclusie deelvraag 2. Wat zijn de oorzaken voor de recidive van ex- dak- en thuislozen en wat is de mogelijke preventie hiervan?	23
2.4.3 Conclusie deelvraag 3. Welke methodieken zijn er om ex- dak- en thuislozen te begeleiden bij zelfstandig wonen na het verlaten van de opvang?	23
Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethoden.....	26
3.1 Onderzoeksmethode	26
3.2 Onderzoekstype.....	26
3.3 Dataverzamelmethode en –instrumenten.....	26
3.4 Onderzoekperiode en –plaats.....	26
3.5 Onderzoekspopulatie en steekproef.....	27
3.5.1 Onderzoekseenheden en populatie	27
3.5.2 Steekproef	27
3.6 Onderzoeksprocedure	27
3.7 Data-analysemethode	28
3.8 Validiteit	28
3.9 Betrouwbaarheid.....	29
3.10 Ethische overwegingen.....	29
Hoofdstuk 4. Resultaten	30
4.1 Kenmerken respondenten	30
Geslacht	30
Leeftijd	30
Woonplaats	30
4.2 Activiteit, werk en leren.....	30
Activiteit.....	30
Werk.....	30
Leren.....	30
Beoordeling Hulpverlening	31
4.3 Sociaal netwerk	31
Beoordeling Hulpverlening	32
4.4 Financiën en sociale zekerheid	32
Beoordeling Hulpverlening	33
4.5 Wonen en dagelijks leven.....	33
Koken.....	34
Schoonmaken.....	34
Zelfzorg.....	34
Beoordeling Hulpverlening	34

4.6 Overige vragen.....	34
Hoofdstuk 5. Conclusie	36
5.1 Conclusie praktische deelvragen.....	36
5.1.1 Conclusie deelvraag 4. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van activiteit, werk en leren?.....	36
5.1.2 Conclusie deelvraag 5. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van het sociale netwerk?	37
5.1.3 Conclusie deelvraag 6. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van financiën en sociale zekerheid?	38
5.1.4 Conclusie deelvraag 7. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van wonen/ dagelijks leven?	39
5.2 Conclusie hoofdvraag; Hoe wordt de nazorg die HOD biedt, beoordeeld door ex- dak- en thuislozen die zelfstandig zijn gaan wonen?.....	40
5.3 Sterkte en zwaktes van het onderzoek.....	42
5.3.1 Sterktes van het onderzoek.....	42
5.3.2 Zwaktes van het onderzoek.....	42
5.4 Aanbevelingen.....	43
5.4.1. Aanbevelingen nazorg Humanitas Onder Dak Twente.....	43
5.4.1.1 Aanbeveling 1.....	43
5.4.1.2 Aanbeveling 2.....	44
5.4.2 Aanbevelingen vervolgonderzoek.....	44
5.4.2.1 Aanbeveling 3.....	44
5.4.1.2 Aanbeveling 2.....	44
5.4.1. 3 Aanbeveling 3.....	45
5.5 Discussie	45
Literatuurlijst.....	47
Bijlagen.....	50
A. Overeenkomst onderzoeksopdracht	50
B. Evaluatieformulier opdrachtgever.....	54
C. Beoordelingsformulier	57
D. Brief naar opdrachtgever	60
E. Interview vragenlijst.....	61
F. Labelschema	63

Voorwoord

Dit verslag is gemaakt door studenten van het Saxion in Enschede van de studie Sociaal Pedagogisch Hulpverlener (SPH), Kim Holtkamp en Anne Wieriks. Het bachelor rapport is opgesteld met behulp van de intervisie-lessen ter begeleiding van het onderzoek. Het bachelor rapport behoort tot het leerpakket 9.2.

Er is onderzoek gedaan naar de ervaringen van de nazorg voor ex-dak- en thuislozen. In dit verslag wordt het bachelor rapport beschreven. Hierin worden de ervaringen van de ex- dak- en thuislozen beschreven, waarbij aanbevelingen zijn beschreven voor de nazorg voor de organisatie Humanistisch Onder Dak (HOD) Twente.

HOD is een organisatie die betrokken is bij dak- en thuislozen. HOD is een vangnet organisatie die hulp biedt aan jongeren en volwassenen als zij de aansluiting bij de samenleving zijn kwijtgeraakt of dreigen kwijt te raken (Humanistisch Onder Dak, 2018).

Via deze weg willen we graag de volgende mensen bedanken:

L. Ellenkamp en de organisatie HOD Twente, locatie Enschede voor hulp en begeleiding bij het onderzoek.

K. van Harten van Het Leger Des Heils die ons heeft geholpen bij het vergaren van informatie.

Alle betrokkenen die bij ons onderzoeksplan en bachelorrapport een bijdrage hebben geleverd.

F.Y.G.M. Hermsen voor het begeleiden en lesgeven van onze onderzoeksgroep.

M. Planteijdt voor het begeleiden en lesgeven van het bachelorrapport.

Anne Wieriks en Kim Holtkamp

Enschede, 8 juni 2018

Samenvatting

Humanitas Onder Dak (HOD) Twente is een organisatie die zich bezighoudt met de nazorg van ex-daklozen. HOD Twente gaat in het jaar 2018 starten met de methodiek Critical Time Intervention (CTI). De organisatie maakt momenteel gebruik van de Krachtwerk methodiek. Met de nieuwe methodiek wil de organisatie het aantal ex-daklozen dat terugvalt in de hulpverlening en daarbij weer dakloos zullen raken beperken. Humanitas Onder Dak gaf aan momenteel geen inzicht te hebben in de ervaringen van ex- dak- en thuislozen van de nazorg door middel van de Krachtwerk methodiek. De organisatie wilde hier graag onderzoek naar doen. Door een nulmeting te doen over de huidige ervaringen van de nazorg van HOD in het kader van Krachtwerk, kan later het verschil worden gemeten in kader van CTI. Hierdoor wordt duidelijk wat de behoeftes zijn van de ex- dak- en thuislozen en kan de organisatie hierop aansluiten. Door aan te sluiten op de behoeftes van de ex-dak- en thuislozen kan de terugval in de dakloosheid vermindert worden. In opdracht van Humanitas Onder Dak (HOD) Twente is onderzoek gedaan naar de ervaringen van ex- dak- en thuislozen op het gebied van nazorg. Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek, omdat de ervaringen van de ex- dak- en thuislozen in kaart worden gebracht. Dit is gedaan aan de hand van een follow- up formulier. De nazorg is op verschillende leefgebieden beoordeeld. De leefgebieden die beoordeeld zijn, zijn: activiteit, werk en leren, wonen en dagelijks leven, sociaal netwerk en financiën en sociale zekerheid. Er zijn in totaal zeven ex- dak- en thuislozen geïnterviewd. De resultaten van het onderzoek geven een weergave in de ervaringen van de ex- dak- en thuislozen met de nazorg van HOD Twente. Op het gebied van activiteit, werk en leren zijn de respondenten (zeer)tevreden, maar geven daarnaast ook aan dat dit leefgebied moeilijk te beoordelen is. Zij geven aan veel hulp te hebben gehad bij het vinden van dagbesteding, maar niet altijd geschikt te zijn voor (vrijwilligers-)werk. Op het gebied van wonen en dagelijks leven geven de respondenten aan hulp te hebben ontvangen bij het vinden van een woonplek en de spullen die daarbij nodig zijn. Een klein aantal geeft aan zich nog niet goed zelf te kunnen redden in het schoonmaken van het huis en het doen van boodschappen. Op het gebied van sociaal netwerk zijn de ervaringen neutraal. De reden die de respondenten hiervoor geven is dat zij hier geen hulp bij nodig hadden of geen behoefte aan hadden. Dit blijkt uit andere onderzoeken mogelijke problematische gevolgen te kunnen hebben voor de recidive. Tot slot geven de respondenten op het gebied van financiën en sociale zekerheid aan erg tevreden te zijn over de hulp die zij hierbij hebben ontvangen. Hierbij hebben de respondenten veel hulp van instanties zoals bewindvoering en de Stadsbank. Uit het onderzoek is gebleken dat de methodiek CTI beter aansluit bij de behoeften van de ex- dak- en thuislozen. Hierbij zijn de belemmeringen die de methodiek Krachtwerk wel heeft, uitgesloten. Aan de hand van de resultaten en conclusies zijn er aanbevelingen geformuleerd voor Humanitas Onder Dak Twente. Aanbeveling één is om tijdens de afsluitende fase van het nazorgtraject de ex- dak- en thuislozen aan te laten geven waar zij nog hulp bij nodig hebben, zodat de organisatie hier iets voor kan regelen. Aanbeveling twee is het in kaart brengen van het sociaal netwerk tijdens de nazorg. Het blijkt dat ex- dak- en thuislozen hier geen hulp in hebben gehad, omdat zij dit niet wilde of er geen behoefte aan hadden. Uit ander onderzoek is gebleken dat een sociaal netwerk van groot belang is om dak- en thuisloosheid te verminderen. Aanbeveling drie is om het aantal respondenten te verhogen. Dit kan gedaan worden door de ex- dak- en thuislozen al in te lichten op het moment dat zij nog in de opvang zitten of door meer respondenten te werven door het formulier digitaal en/of per post aan te bieden. Aanbeveling vier is het toevoegen van een extra optie in de vragenlijst. Tijdens de interviews is gebleken dat de ex- dak- en thuislozen niet overal hulp bij gehad hebben en vonden het daarom moeilijk om die hulp te beoordelen. De vijfde aanbeveling is om rekening te houden met het denkniveau van de ex- dak- en thuislozen. Bij het afnemen van de interviews werd duidelijk dat de vraagstelling in het follow- up formulier niet voor iedere ex- dak- en thuisloze duidelijk genoeg was en moest er een voorbeeld gegeven worden.

Hoofdstuk 1. De achtergrond van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding van het onderzoek beschreven. Vervolgens wordt de doelstelling en vraagstelling van het onderzoek beschreven. De vraagstelling bestaat uit een hoofdvraag die opgedeeld is in praktische en theoretische deelvragen. Aan het eind van dit hoofdstuk wordt het bachelorrapport door middel van een leeswijzer kort uitgelegd.

1.1 Aanleiding onderzoek

Nederland telde op 1 januari 2016 naar schatting 31.000 daklozen in de leeftijd van 18 tot 65 jaar (CBS, 2016). In Nederland zijn er veel verschillende kwetsbare groepen die te maken krijgen met hulpverlening waarvan één van die groepen wordt gevormd door dak- en thuislozen. Dak- en thuislozen zijn twee verschillende begrippen, die vaak in één zin worden genoemd. Dakloos zijn legt de nadruk op het ontbreken van huisvesting. Thuisloos zijn legt de nadruk op maatschappelijke en relationele kwetsbaarheid als kenmerkende eigenschap, zoals het gebrek aan warmte, een vertrouwde omgeving, familie, een rustplaats en een plaats van ontspanning (Van Regenmortel, Demeyer, Vandenbempt, & Van Damme, 2006). Van thuislozen zijn geen cijfers bekend. Dit komt hoogstwaarschijnlijk, omdat deze groep moeilijk te meten is, omdat het een relatief begrip is. Van alle daklozen is 40,5% tussen de 18 en 30 jaar, 43% tussen de 30 en 50 jaar en 16,5% tussen de 50 en 65 jaar. Het aantal oudere daklozen (groep 30 tot 50 en 50 tot 65) is in 2016 gedaald. Het overgrote deel van de daklozen is man, met een percentage van 79% tegen 21% vrouwen. Het aantal daklozen met een niet-westerse achtergrond is de afgelopen jaren gestegen. In 2009 was dit aantal ongeveer 36% en in 2016 was het aantal 48,6%. Van deze niet-westerse daklozen was ongeveer 50% tussen de 18 en 30 jaar (CBS, 2016).

De dak- en thuislozen gaan niet op dezelfde manier om met hun onzekere leefsituatie. Een deel focust zich op overleven en bevredigen van basisbehoeften, door te leven van dag tot dag en vooral op zoek te gaan naar eten en drinken. Het andere deel probeert te ontsnappen aan de thuisloosheid en proberen hun administratieve chaos weer op orde te krijgen. Dit is te verklaren aan het Theory of Change of trans theoretisch model van Proshaska en DiClemente (1985). Deze theorie stelt dat mensen zich in een bepaald motivationeel stadium van verandering bevinden. Dak- en thuislozen die actief iets aan de situatie proberen te veranderen, situeren zich in een hoger stadium van verandering dan zij die focussen op het bevredigen van de basisbehoeften. Er zijn verschillende factoren die invloed hebben op hoe de dakloze met zijn situatie omgaat. Deze zijn: de problemen die de doelgroep ervaart bij het op orde krijgen van de huisvesting, financiën, arbeid, persoonlijke problemen, loketten en allerlei instanties, het aanpassen aan hun beperkende omstandigheden en ten slotte schaamte (Van Doorn, 1997). Daarnaast wordt in de theorie van Mani, Mullainathan, Shafir, & Zhao (2013) beschreven dat mensen die in armoede leven voornamelijk bezig zijn met korte- termijn beslissingen.

Het is voor de dak- en thuislozen belangrijk dat zij goede nazorg ontvangen, zodat zij na een dakloos bestaan zelfstandig kunnen wonen. Nazorg omvat alle zorg -, hulp- en/of dienstverlening die geleverd wordt ter ondersteuning, begeleiding of na- controle van mensen na periode van dak- of thuisloosheid. Dit maakt het voor ex- dak- en thuislozen overzichtelijker, waardoor zij makkelijker zelfstandig kunnen wonen. De klankbordgroep Dak- en Thuislozen (KDET) heeft onderzoek gedaan naar de nazorg in Eindhoven. In het onderzoek kwam vooral naar voren wat er in Eindhoven ontbreekt in de zorg over het algemeen. De nazorg in Eindhoven sloot niet aan bij de behoeften van de mensen, waardoor vereenzaming ontstond en de kans op recidive groot is. Zo werden regelmatig signalen ontvangen over daklozen die uitstromen naar zelfstandig of begeleid wonen en in problematische situaties terechtkwamen. Hierdoor vielen zij vaak terug in de maatschappelijke opvang. Een woonplek krijgen en dan ook behouden blijkt een te grote stap. Het alleen wonen, confronteert mensen met zichzelf, met hun verleden en de gebrokenheid in het verleden.

Mensen voelen zich niet zomaar thuis en kunnen hierdoor vereenzamen en in een isolement terecht raken. Mensen geven hierdoor hun huis op en keren terug in hun oude bestaan op straat (Ervaring die staat, 2012).

Een organisatie die zich bezighoudt met de nazorg van ex- dak- en thuislozen is Humanitas Onder Dak (HOD) Twente. HOD Twente – Locatie Enschede gaat in het jaar 2018 starten met een nieuwe methodiek. De organisatie maakt nu gebruik van de Krachtwerk methodiek. Volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 27 februari 2018) gaat de methodiek Krachtwerk uit van de positieve gedachten en is gericht op herstel. Ieder persoon kan veranderen en heeft iets positiefs. De band tussen de hulpverlener en de cliënt is belangrijk, zodat de cliënt zich kan ontplooien. Bij deze methode wordt gewerkt met tien leefgebieden.

Deze leefgebieden zijn:

1. Veiligheid en bescherming tegen geweld
2. Wonen en dagelijks leven
3. Financiën en sociale zekerheid
4. Kinderen en opvoeding
5. Relatie met (ex-)partner
6. Sociale relaties
7. Activiteit, werk en leren
8. Vrije tijd en recreatie
9. Gezondheid en zelfverzorging
10. Zingeving (Wolf, 2012).

Volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 15 maart 2018) is er gekozen om een nieuwe methodiek toe te passen, omdat deze beter aansluit bij de nazorg en de nieuwe leefsituatie van de cliënt. De verwachting is, dat dit betere resultaten op zal leveren voor de toekomst. Met de nieuwe methodiek wil de organisatie het aantal ex- dak- en thuislozen dat terugvalt in de hulpverlening en daarbij weer dakloos zullen raken beperken. Het blijkt voor ex- dak- en thuislozen vaak een grote stap om zelfstandig te wonen, zoals benoemd is in de vorige paragraaf. Als de nazorg niet aansluit bij de behoeften van de ex- dak- en thuislozen, kunnen de ex- dak- en thuislozen weer terugvallen in hun leven op straat. Om dit te voorkomen is er verbetering nodig in de nazorg die vanuit de organisatie aangeboden wordt.

De nieuwe methodiek die HOD wil gaan toepassen is volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 27 februari 2018), Critical Time Intervention (CTI). CTI houdt in dat je op overgangsmomenten moet investeren. Dit wordt op verschillende momenten in het hulpverleningsproces gedaan. Het overgangsmoment kan zijn dat iemand vanuit de organisatie HOD gaat verhuizen naar een eigen woonplek. Om te beoordelen of de CTI methodiek tot het verwachte resultaat heeft geleid, is er een nulmeting gedaan met de Krachtwerk methodiek. De nulmeting is gemaakt aan de hand van de ervaringen over de huidige situatie van de ex- dak- en thuislozen. Met de uitkomsten van het onderzoek kan de organisatie kijken of de methodiek tot het verwachte resultaat heeft geleid en welke aspecten van de nazorg verbetering nodig hebben.

Met het onderzoek dat in dit verslag beschreven is, zijn de ervaringen over de huidige situatie van de ex- dak- en thuislozen die minimaal een half jaar geen nazorg meer krijgen van de organisatie HOD – Twente en zelfstandig wonen onderzocht. Later zal dit herhaald worden met de ex- dak- en thuislozen die minimaal een jaar geen nazorg meer krijgen van de organisatie HOD – Twente en zelfstandig wonen. Het is vanuit de organisatie belangrijk dat zij inzicht hebben in welk resultaat de nazorg oplevert bij de ex- dak- en thuislozen. Als zij weten welk effect de nazorg heeft, kunnen zij zo nodig aanpassingen aandragen, zodat de nazorg verbeterd kan worden.

1.2 Doelstelling

1.2.1 Kortetermijndoelstelling

Door het onderzoek moet duidelijk worden wat de ervaringen zijn met de nazorg van HOD van ex-dak- en thuislozen die zelfstandig wonen.

1.2.2 Lange termijn doelstelling

Met de opgedane kennis van de ervaringen van ex-dak- en thuislozen kan er gekeken worden op welke gebieden in de nazorg verbetering aangebracht kan worden, om zo de terugval in het daklozenbestaan te beperken.

1.3 Vraagstelling

1.3.1 Hoofdvraag

Hoe wordt de nazorg die HOD biedt, beoordeeld door ex-dak- en thuislozen die zelfstandig zijn gaan wonen?

1.3.2 Deelvragen

1.3.2.1 Theoretische deelvragen

- Wat zijn de oorzaken en gevolgen van dakloosheid in Nederland?
- Wat zijn de oorzaken voor de recidive van ex-dak- en thuislozen en wat is de mogelijke preventie hiervan?
- Welke methodieken zijn er om ex-dak- en thuislozen te begeleiden bij zelfstandig wonen na het verlaten van de opvang?

1.3.2.2 Praktische deelvragen

De deelvragen zijn tot stand gekomen door de leefgebieden die zijn beschreven in de aanleiding aan de hand van de methodiek Krachtwerk van Wolf (2012). De meest relevante leefgebieden voor ons onderzoek die wij toepassen zijn: wonen en dagelijks leven, financiën en sociale zekerheid, activiteit werk en leren en sociale relaties.

- Welke ervaringen hebben ex-dak- en thuislozen opgedaan met de hulpverlening van de nazorg op het gebied van activiteit, werk en leren?
- Welke ervaringen hebben ex-dak- en thuislozen opgedaan met de hulpverlening van de nazorg op het gebied van het sociale netwerk?
- Welke ervaringen hebben ex-dak- en thuislozen opgedaan met de hulpverlening van de nazorg op het gebied van financiën sociale zekerheid?
- Welke ervaringen hebben ex-dak- en thuislozen opgedaan met de hulpverlening van de nazorg op het gebied van wonen/ dagelijks leven?

1.4 Leeswijzer

Het bachelor rapport bestaat uit verschillende hoofdstukken.

In hoofdstuk 1 wordt de aanleiding beschreven van het onderzoek op micro-, meso- en macroniveau. Daarnaast is de vraagstelling, met hoofd- en deelvragen beschreven.

In hoofdstuk 2 wordt aan de hand van literatuur antwoorden gegeven op de theoretische deelvragen.

In hoofdstuk 3 wordt de onderzoeksmethode beschreven. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op verschillende aspecten over het onderzoek, zoals; het type onderzoek, dataverzamelmethode en –instrumenten, de onderzoekspopulatie, steekproef, de onderzoeksprocedure en de data-analysemethode. Daarnaast wordt ook de betrouwbaarheid en validiteit beschreven om het onderzoek krachtiger te maken. In het hoofdstuk wordt tenslotte de ethische overwegingen die zijn toegepast beschreven.

In hoofdstuk 4 worden de resultaten van het onderzoek beschreven. Deze zijn afkomstig uit de follow- up formulieren die zijn afgenomen tijdens de interviews met de respondenten.

In hoofdstuk 5 worden conclusies beschreven omtrent de onderzoeksresultaten. Daaruit worden aanbevelingen gedaan. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een sterkte- zwakte analyse en een discussie.

Hoofdstuk 2. Theoretische kaders

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader beschreven. De deelvragen die beschreven zijn in hoofdstuk 1 worden in dit hoofdstuk uitgewerkt aan de hand van literatuur. Tenslotte wordt er in de conclusie antwoord gegeven op de deelvragen.

2.1 Wat zijn de oorzaken en gevolgen van dakloosheid in Nederland?

Deze deelvraag wordt beantwoord door middel van theorie. In deze paragraaf gaat de theorie in op de definitie van dak- en thuislozen en de oorzaken van dak- en thuisloosheid. De conclusie van deze deelvraag wordt later beschreven in paragraaf 2.4.

Definitie doelgroep dak- en thuislozen

De definities van 'dak- en thuisloosheid' in de wetenschappelijke literatuur kan opgedeeld worden in twee groepen. Dakloos zijn legt de nadruk op het ontbreken van huisvesting. Thuisloos zijn legt de nadruk op maatschappelijke en relationele kwetsbaarheid als kenmerkende eigenschap.

Ook (ex-)thuislozen maken dit onderscheid. Sommigen omschrijven thuisloosheid als een gebrek aan huisvesting. Anderen geven aan dat er ook andere factoren verbonden zijn aan het missen van onderdak. Ze wijzen op een gebrek aan warmte, een vertrouwde omgeving, familie, een rustplaats en een plaats van ontspanning. Vanuit dat perspectief dekt de term 'thuisloosheid' beter de lading dan 'dakloosheid' (Van Regenmortel, Demeyer, Vandenbempt, & Van Damme, 2006).

Het komt steeds vaker voor dat dak- en thuislozen zonder verslavingsproblematiek en/of psychiatrische problematiek (OGGz- problematiek) zich melden in de maatschappelijke opvang (Tuynman, Planije, & Sinnema, 2015). OGGz- problematiek is de Openbare Geestelijke Gezondheidszorg. Deze mensen komen naar de maatschappelijke opvang, omdat zij door (een combinatie van) schulden, werkloosheid en/of hypotheeklast dakloos zijn geworden. De groep dakloze mensen zonder OGGz- problematiek wordt dan ook wel aangeduid met de term 'nieuwe daklozen'. Er zijn zorgen dat deze groep dakloze mensen onvoldoende ondersteuning krijgt van gemeenten. Het feit dat de groep als 'nieuw' wordt betiteld geeft daar aanleiding toe, in combinatie met de omstandigheid dat in 2013 de helft van de opvanginstellingen aangaf dat zij het behoren tot de OGGz- doelgroep als toelatingscriterium hanteren. Deze mensen komen veelal niet in aanmerking voor een individueel trajectplan (Tuynman, Planije, & Sinnema, 2015).

Definitie doelgroep ex dak- en thuislozen

Ex- dak- en thuislozen zijn mensen die vanuit incidentele opvang of een 24- uursvoorziening doorstromen naar zelfstandige huisvesting. Dit kan samengaan met een begeleidingswens in de nieuwe woonvoorziening om zo goed mogelijk zelfstandig verder te kunnen (Humanitas Onder Dak, 2018).

Oorzaken dak- en thuisloosheid

Onderzoeksinstituten Impuls en instituut voor Onderzoek naar leefwijzen en Verslaving (IVO) volgden, in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid en Welzijn en Sport (VWS), ruim 500 dakloze jongeren en volwassenen die zich in 2011 gemeld hebben bij de maatschappelijke opvang in de vier grote steden (Amsterdam, Utrecht, Den Haag, Rotterdam). Het onderzoek is uitgevoerd door Shamma, Van Straaten, Boersma, Rodenburg, Van der Laan, Van de Mheen, & Wolf (2015). Uit het onderzoek komt naar voren dat dak- en thuisloosheid verschillende oorzaken heeft. Voorbeelden die worden genoemd zijn; financiële problemen, conflicten en breuken in persoonlijke relaties en huisuitzetting. Deze voorbeelden worden genoemd als belangrijkste redenen voor hun dakloosheid, waarbij het bij de jongeren gaat om uitzetting door ouders en/of verzorgers. Op persoonlijk gebied zijn er veel verschillende oorzaken voor dak- en thuisloosheid. Voorbeelden uit het onderzoek die worden gegeven door onderzoekers Deben, de Feijter, & Heydendeal (1997) zijn; de afwezigheid van sociale relaties en het hebben van een verslaving.

Volgens Deben, Godschalk, & Huijsman (1992), spelen er ook persoonlijke problemen mee in het dakloos worden, zoals echtscheiding, huiselijke problemen en weglopen. Dit zijn niet de enige voorbeelden op persoonlijk gebied die worden gegeven in het onderzoek. Uit het onderzoek kwam bijvoorbeeld sterk naar voren dat er een bovengemiddelde aanwezigheid was van psychische klachten en conflicten in de thuissituatie, zoals mishandeling. In slechtere periodes kunnen de symptomen van de psychiatrische problematieken tot ernstige beperkingen in de algemene dagelijkse levensverrichtingen (ADL) leiden, zoals vergeten of weigeren te eten, aan en uit te kleden en te douchen, wat het zelfstandig functioneren in de weg staat (Van Straaten, 2015). Daarnaast kwam bij een derde van de deelnemers een sterke aanwezigheid naar voren van een lichtverstandelijke beperking (Van der Laan, 2015).

Daarnaast zijn er ook veel verschillende oorzaken voor dak- en thuisloosheid op financieel gebied. Voorbeelden uit het onderzoek die worden gegeven door onderzoekers Den Draak, Marangos, Plaisier, & de Klerk (2016) zijn; de economische crisis, een toename van het aantal huisuitzettingen en migratie. Onderzoekers Deben, de Feijter, & Heydendeal (1997) vullen hierbij aan dat werkloosheid ook een grote oorzaak is. Bij pogingen om hun bestaan op orde te krijgen op het gebied van huisvesting, financiën, arbeid en persoonlijke problemen, ervaart de doelgroep veel moeite en problemen met het doolhof van loketten en allerlei instanties. Naarmate dak- en thuislozen een langere periode op straat leven, schatten zij de kans op een verandering in hun situatie steeds kleiner in. Daarbij is schaamte een gevoel die veel dak- en thuislozen ervaren. Zij schamen zich voor het feit hoe zij leven. In slechts een paar situaties zijn dak- en thuislozen, na een langdurig verblijf op straat, de schaamte voorbij (Van Doorn, 1997).

2.2 Wat zijn de oorzaken voor de recidive van ex- dak- en thuislozen en wat is de mogelijke preventie hiervan?

Deze deelvraag wordt beantwoord door middel van theorie. In deze paragraaf gaat de theorie in op de gevolgen van dak- en thuisloosheid. Daarnaast wordt beschreven hoe de dak- en thuislozen omgaan met de situatie. De ervaringen van dak- en thuislozen met organisaties in Nederland en België worden ook beschreven. Tot slot wordt de inhoud van de nazorg beschreven van de organisaties Humanitas Onder Dak en Het Leger Des Heils. De conclusie van deze deelvraag wordt later beschreven in paragraaf 2.4.

Gevolgen dak- en thuisloosheid

Het dakloze bestaan leidt tot vele gevolgen. Deze gevolgen kunnen erg verschillen. De gevolgen die het meeste opvallen zijn de zichtbare gevolgen. Gebrek aan hygiëne, onzindelijkheid, sanitaire voorzieningen en vuile kleding zijn hier voorbeelden van. Daarnaast hebben daklozen te maken met weersomstandigheden als hitte, kou, regen en sneeuw. Daklozen hebben verhoogd risico slachtoffer te worden van geweld, diefstal, beroving en soms ook fysiek geweld. Door ontoereikende voeding, het eten van bedorven voedsel, gebrek aan vitaminen en mineralen en daarnaast ziekten, in het bijzonder door tekorten en ondervoeding, loopt de gezondheid van de dakloze gevaar. Het gebrek aan medische zorg en inadequate medische onderzoeken hebben ook ernstige gevolgen voor de gezondheid van de dakloze. Het gebruiken van alcohol en drugs zijn bijzonder grote oorzaken van overlijden bij de dak- en thuislozen (Thomas, 2011).

Daklozen komen vaak in een vicieuze cirkel terecht. Doordat de dakloze geen telefoon of vast adres heeft, kan hij/zij moeilijk een baan vinden of een uitkering aanvragen. Daklozen hebben daarbij ook geen toegang tot onderwijs of medische voorzieningen. Daarnaast zijn zij een makkelijker doelwit voor misdrijven, verslavingen, misbruik en onderkoeling. Dak- en thuislozen zonder werk proberen aan geld te komen door te bedelen of te stelen, hoewel deze methoden weinig geld opbrengen. Andere manieren die worden toegepast om geld te krijgen, is door te tekenen op de straat, muziek te spelen of het verkopen van de daklozenkrant (Centraal Bureau, z.d).

De gevolgen van dakloosheid die minder zichtbaar zijn hebben vaak betrekking op de gevoelens van de persoon. Een voorbeeld daarvan zijn de wijzigingen van het karakter door het leven op straat, doormiddel van afhankelijkheid van drugs, wanhoop en gebrek aan zelfdiscipline. Naast de oorzaak, kunnen verslavingsproblematiek en psychiatrische aandoeningen ook gevolgen zijn van dakloosheid. Dit zorgt ervoor dat daklozen hun administratieve verplichtingen en afspraken niet meer nakomen (Thomas, 2011). Uit onderzoek over ervaringen van dak- en thuislozen, uitgevoerd door Van der Velden, student Sociaaleconomische Wetenschappen aan de Universiteit van Antwerpen, is gebleken dat de periode van thuisloosheid voor alle thuislozen een slechte ervaring is. Kou, honger, dorst en een gebrek aan sanitaire mogelijkheden zijn veel gehoorde pijnlijke herinneringen. Daarnaast spelen mentale moeilijkheden tijdens deze periode een rol (Van der Velden, 2017).

Coping situatie dak- en thuislozen

De dak- en thuislozen gaan niet op dezelfde manier om met hun onzekere leefsituatie. Het verschil van omgang met dakloosheid, kan gedeeltelijk verklaard worden door de persoonlijkheid van de dak- en thuisloze. Iemand die bijvoorbeeld meer gewetensvol is, gaat waarschijnlijk gemakkelijker op zijn doel af en op zoek naar resultaat. Deze mensen zullen proberen hun administratieve chaos weer op orde te krijgen en zoeken nieuwe ankerpunten in de samenleving. Ze willen breuken uit het verleden herstellen. Mensen moeten hierbij gemotiveerd zijn om hun situatie te veranderen. De ene is meer gemotiveerd dan de andere. Wie actief zijn situatie probeert om te buigen, zal sneller verandering laten zien dan wie gericht is op het bevredigen van zijn basisbehoeften. Dit is te verklaren aan het Theory of Change of trans theoretisch model van Proshaska en DiClemente (1985). Deze theorie stelt dat mensen zich in een bepaald motivationeel stadium van verandering bevinden. Dak- en thuislozen die actief iets aan de situatie proberen te veranderen, situeren zich in een hoger stadium van verandering dan zij die gefocust zijn op het bevredigen van de basisbehoeften.

Een andere verklaring voor het verschil in omgang met dakloosheid ligt in de schaarste- theorie. Mensen die in armoede leven, zijn voornamelijk bezig met korte termijn- beslissingen. Ze denken minder na over andere zaken. Dat verklaart waarom een deel van de dak- en thuislozen zich niet bezighouden met het opbouwen van een duurzame toekomst (Mani, Mullainathan, Shafir, & Zhao, 2013). Dak- en thuislozen hebben vaak te kampen met meerdere problemen (psychische problemen, verslaving en schulden). In de maatschappelijke opvang wordt hulp geboden aan mensen die met deze problematieken te maken hebben. Dit gaat verder dan alleen het verstrekken van bed, bad en brood. Het bieden van maatschappelijke opvang en beschermd wonen is de verantwoordelijkheid van gemeenten. Zij werken samen met zorgaanbieders om het hulpaanbod zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de hulpvraag van de kwetsbare mensen die het op eigen kracht niet redden (Muisse, Tuynman, & Planje, 2014).

Ervaringen van dak- en thuislozen met organisaties

Volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 15 maart 2018) komen de ervaringen van dak- en thuislozen in Nederland grotendeels overeen met de ervaringen van dak- en thuislozen in België. Door de universiteit Antwerpen is onderzocht hoe (ex-) dak- en thuislozen de gekregen hulp van Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW), Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) en alternatieve organisaties evalueerden. OCMW 's en CAW's zijn de belangrijkste hulpaanbieders aan dak- en thuislozen in België. Het onderzoek gaat over de armoede en sociale uitsluiting, uitgevoerd door Vranken, Campeart, De Boyser, & Dierckx (2007).

De helft van de bevraagde thuislozen heeft negatieve ervaringen met het OCMW. Ze hangen samen met de ervaring dat het OCMW gevraagde hulp weigert. De weigering werd niet duidelijk verantwoord, waardoor men ze als onterecht ervaart. De negatieve reacties gaan meestal over het OCMW als instelling. Over de hulpverleners zijn de reacties positiever. De meningen over het CAW en de hulpverleners zijn over het algemeen positief (Vranken, Campeart, Boyser, & Dierckx, 2007).

Een verklaring voor het verschil in ervaringen met OCMW en CAW ligt in het onderscheid in takenpakket. Het OCMW beheert de financiële kant van de zaak, het CAW voorziet begeleiding en opvang. Soms neemt de OCMW- begeleider een dubbele rol op zich. Hij stelt het leefloon ter beschikking, maar controleert het ook. Die dubbele rol kan een goede vertrouwensband met de cliënt in de weg staan. Bovendien hebben beslissingen van het OCMW vaak een directe impact op de situatie van de thuisloze. Beslist het OCMW om niet langer een leefloon uit te keren, dan heeft de thuisloze het nog moeilijker om zijn basisbehoeften te bevredigen. Wordt de begeleiding in het CAW stop gezet, zijn de directe gevolgen meer beperkt (Vranken, Campaert, Boyser, & Dierckx, 2007).

Wat volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 15 maart 2018) hierin opvalt, is de tevredenheid van de zorg, opvang en de ontevredenheid van financiële aspecten. De opvang en zorg die de dak- en thuislozen krijgen is voor de korte termijn wel een goede oplossing, maar voor de langere termijn hebben de dak- en thuislozen echter geld nodig. Geld is voor deze doelgroep vaak een groot probleem. Bijna 80% van de doelgroep kampt met financiële problemen. Deze problemen blijven mede in stand gehouden door de bureaucratie die hierbij betrokken is. Om een uitkering te krijgen hebben de dak- en thuislozen een ID- kaart nodig, om deze aan te vragen hebben ze geld nodig, geld dat ze niet hebben.

Ook Spierings (1997) erkent deze problemen. Volgens Spierings (1997) raken dak- en thuislozen verstrikt in uitsluitende en tegenstrijdige regels die gelden voor voorzieningen. Zij hebben opstapelende problemen die niet passen bij de structuur van bureaucratische organisaties. De maatschappelijke achterstanden die dak- en thuislozen kenmerken, zoals; arbeidsongeschiktheid, schulden, geen vaste woon- of verblijfplaats of slechte gezondheid, versterken elkaar en hiervoor wordt geen oplossing geboden. Voorbeelden hiervan zijn dat; een verslaafde thuisloze geen woonplek krijgt voordat hij is afgekickt, maar weer aan de drugs raakt voordat hij onderdak vindt of mensen zonder adres die geen uitkering krijgen en zonder uitkering nooit een adres vinden (en daarbij ook nog onverzekerd zijn). Al deze voorbeelden tonen de ingewikkelde maatschappelijke dilemma's die een rol spelen in beleid en in het dagelijks leven van dak- en thuislozen. Rechten en wetten worden hierdoor voor illegalen, dak- en thuislozen, zwervende jongeren onneembare blokkades. Met andere woorden, dak- en thuislozen hebben geen plek in de verzorgingsstaat vanwege de ernst van hun problemen. Terwijl zij eigenlijk bij uitstek een van de kerngroepen van de sociale ondersteuning vormen (Spierings, 1997).

Nazorg

Zoals al kort benoemd in de aanleiding, is nazorg alle zorg-, hulp- en/of dienstverlening die geleverd wordt ter ondersteuning, begeleiding of na- controle van mensen na een periode van dak- of thuisloosheid. Dit maakt het voor ex- dak- en thuislozen overzichtelijker, waardoor zij makkelijker zelfstandig kunnen wonen. In deze paragraaf wordt de nazorg van verschillende organisaties beschreven waarbij informatie is verstrekt is door mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager van Humanitas Onder Dak Twente en Kees van Harten, regiomanager van Het Leger Des Heils Twente.

Humanitas Onder Dak

De nazorg die HOD biedt start volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 27 februari 2018) op het moment dat de ex- dak- en thuisloze de organisatie verlaat en een eigen woonplek heeft. Een begeleider van de organisatie gaat dan vervolgens naar de woonplek om daar ambulante hulp te verlenen. De nazorg duurt negen maanden. De nazorg wordt vormgegeven met behulp van de methodiek Krachtwerk.

Vanuit Krachtwerk geeft volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 27 februari 2018) de cliënt zelf aan waar hij/zij hulp bij nodig heeft. Dit kan bijvoorbeeld zijn bij: financiën, het netwerk van de cliënt of het zoeken van een baan. De cliënt geeft zelf invulling aan zijn doelen. De regie ligt dus bij de cliënt. Wel kan de begeleider aangegeven wanneer de cliënt ook aan andere dingen zou kunnen werken. Hierbij wordt duidelijk gemaakt wat consequenties zouden kunnen zijn bij de keuzes die gemaakt worden door de cliënt. Het kan ook voorkomen dat een cliënt een doel heeft die voor hem/haar niet haalbaar is om zelfstandig uit te kunnen voeren. Hierbij kan gedacht worden aan het bereiden van een maaltijd. Als het eten iedere keer verbrand of wanneer er andere gevolgen zijn, dan kan er gekeken worden of het op een andere manier opgelost kan worden. Er zijn dan voorzieningen die hierbij hulp kunnen bieden aan de cliënt, zoals tafeltje dekje of een kant en klare maaltijd. Dan hoeft de cliënt niet zelf te koken, maar heeft wel iedere dag een maaltijd. In de negen maanden nazorg probeert de organisatie de cliënt zo zelfstandig mogelijk te leren leven, zodat hij/zij zich kan redden zonder hulpverlening. Het is hierbij belangrijk dat de cliënt weet bij welke personen hij/zij terecht kan, mochten zich toch problemen voordoen.

Het Leger Des Heils

Volgens meneer Kees van Harten, regiomanager van Het Leger Des Heils Twente (persoonlijke communicatie, 21 maart 2018) zorgt Het Leger Des Heils voor de dak- en thuislozen wanneer zij opvang krijgen (max 1 jaar), wanneer ze de opvang verlaten en wanneer ze een eigen woonplek hebben. Wanneer ze de opvang verlaten en een eigen woonplek hebben ontvangen ze nazorg van Het Leger Des Heils en de wijkteams. Hierover zijn afspraken gemaakt met de gemeente. De gemeente geeft indicatie per cliënt. De zorg die de cliënten ontvangen wordt gefinancierd door maatwerk voorzieningen, een voorziening vanuit de WMO (Wet maatschappelijke ondersteuning). Voorbeelden van maatwerk zijn: individuele begeleiding, een beschermde woonplek, dagbesteding op maat, huishoudelijke hulp (zoals hulp bij het opruimen, schoonmaken en ramen zemen) en maatschappelijke opvang (bijvoorbeeld blijf-van-mijn-lijfhuizen en daklozenopvang) (Rijksoverheid, z.d.)

Volgens meneer Kees van Harten, regiomanager van Het Leger Des Heils Twente (persoonlijke communicatie, 21 maart 2018) zorgt Het Leger Des Heils ongeveer één tot twee jaar voor de nazorg voor de cliënten, afhankelijk van de gekregen indicatie. De wijkteams zorgen langer voor de nazorg van de cliënt, ook afhankelijk van de indicatie. De nazorg van het Leger Des Heils wordt geboden in het kader van Krachtwerk en lijkt in die zin op de nazorg die Humanitas biedt, wat in de vorige paragraaf is beschreven. De wijkteams bieden hulp door advies te geven, regelmatig langs te gaan bij de cliënten en ze voor een langere tijd te volgen. Zij zijn het aanspreekpunt voor zorg, ondersteuning en activering. Vanuit een integrale aanpak kijken de wijkteams wat cliënten zelf kunnen en waar hulp nodig is (Redeker, Nanninga, & Van Stekelenburg, 2017). Echter blijkt volgens meneer Kees van Harten, regiomanager van Het Leger Des Heils Twente (persoonlijke communicatie, 21 maart 2018) dat dit in de praktijk onvoldoende wordt gedaan. Vaak hebben de wijkteams niet de tijd of de middelen (niet genoeg geld 'over' voor deze doelgroep) tot hun beschikking om regelmatig langs te gaan bij ex- dak en thuislozen en wordt dit verwaarloosd. Een ander punt is dat wanneer de ex- dak- en thuisloze verhuist naar een andere wijk/regio, hij/zij dus ook te maken krijgt met andere wijkteams en dus ook met andere zorg. Het volgen van de ex- dak- en thuisloze is daardoor ook moeilijk en is het moeilijk om te oordelen of de nazorg aansluit bij de persoon, omdat de recidive niet kan worden gemeten.

2.3 Welke methodieken zijn er om ex- dak- en thuislozen te begeleiden bij zelfstandig wonen na het verlaten van de opvang?

Deze deelvraag wordt beantwoord door middel van theorie. In deze paragraaf gaat de theorie in op verschillende methodieken. De methodieken worden uitgewerkt aan de hand van; inhoud, traject en resultaten. De conclusie van deze deelvraag wordt later beschreven in paragraaf 2.4.

2.3.1 Krachtwerk

Inhoud

De methodiek Krachtwerk gaat uit van krachten die iedereen heeft. Het gaat over de positieve gedachten om te herstellen en de nadruk ligt erop dat iedereen over iets positiefs beschikt. Volgens Wolf (2012) zijn dit onderdelen van de zes krachtprincipes. Deze krachtprincipes zijn:

1. Cliënten hebben het vermogen te herstellen, hun leven op te pakken en te veranderen.
2. Focus op individuele krachten en niet op tekortkomingen.
3. De cliënt heeft de regie over de begeleiding
4. De werkrelatie is primair en essentieel
5. Werk in de natuurlijke omgeving van cliënten.
6. De samenleving is rijk aan hulpbronnen (Wolf, 2012).

Onderdeel van deze methodiek is de krachteninventarisatie. Hierbij wordt gebruik gemaakt van hulpbronnen als familie, vrienden, burens, hulpverleningsorganisaties en diploma's. Hiervoor wordt er gekeken naar een ecogram, een figuur waarbij het sociale netwerk van de cliënt duidelijk wordt. Er wordt mede gekeken naar persoonlijke kwaliteiten, talenten, interesses, kennis en ervaring (Wolf, 2012). Er wordt bij deze methodiek gewerkt met actieplannen. In het actieplan staat beschreven waar de cliënt aan zou willen werken, wanneer hij/zij dit wil gaan doen en wat hij/zij hierbij nodig heeft. De doelen worden bepaald door de cliënt zelf. De manier waarop en hoe vaak met een cliënt een krachteninventarisatie wordt gedaan en de manier waarop doelen worden gesteld en vastgelegd in actieplannen hebben veel invloed op de positieve effecten van het traject. Het is daarom belangrijk dat de begeleider modelgetrouw werkt, dit betekent dat de medewerker werkt zoals het volgens de krachtgerichte basismethodiek hoort (Wolf, 2012).

De onderwerpen waar Krachtwerk zich op richt zijn:

1. Veiligheid en bescherming tegen geweld
2. Wonen en dagelijks leven
3. Financiën en sociale zekerheid
4. Kinderen en opvoeding
5. Relatie met (ex-)partner
6. Sociale relaties
7. Activiteit, werk en leren
8. Vrije tijd en recreatie
9. Gezondheid en zelfverzorging
10. Zingeving (Wolf, 2012).

Het traject

Het begeleidingstraject duurt zes maanden (Bij Humanitas negen maanden, waarvan zes maanden uitvoering, volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 15 maart 2018) en is verdeeld onder: de focusbepaling (zes weken), de uitvoering (drie maanden) en de evaluatie (zes weken). Tijdens de focusbepaling wordt er gewerkt aan het ontmoeten en aansluiten van de cliënt en begeleider. Hierbij worden de krachten van de cliënt geïnventariseerd (de krachteninventarisatie). Er wordt mede gekeken naar de taxatie van de draagkracht van de cliënt (wat de cliënt al aan kan en wat niet) en worden de doelen gesteld (actieplan).

Tijdens de uitvoering wordt er gewerkt aan het ondersteunen van herstel. Hierbij kan gedacht worden aan het bieden van praktische en emotionele steun voor de cliënten. Bij de evaluatie wordt het traject geëvalueerd en wordt uiteindelijk het traject afgerond. (Wolf, 2012).

Resultaten

De interventie Krachtwerk is in juni 2015 erkend als 'Goed Onderbouwd' door de erkenning commissie Maatschappelijke ondersteuning, participatie en veiligheid. De erkenning commissie beoordeelt Krachtwerk als zeer goed verantwoorde en beschreven interventie. Krachtwerk beschikt over veel materiaal voor uitvoerders. Op zich is de interventie goed uitvoerbaar, maar de modelgetrouwheid (de interventie uitvoeren zoals deze bedoeld is) blijkt zwak (Redeker, Nanninga, & Van Stekelenburg, 2017). Het is volgens Wolf (2012) niet voor niets dat het belangrijk is dat de begeleider modelgetrouw werkt, omdat het veel invloed heeft op de positieve effecten van het traject. Verdere ontwikkeling van de interventie voor verschillende soorten probleemgroepen vermindert mogelijk de problemen met modelgetrouwheid (Redeker, Nanninga, & Van Stekelenburg, 2017).

2.3.2 CTI

Inhoud

Critical Time Intervention (CTI) is een evidence based interventie voor sociaal kwetsbare mensen die een kritische transitie doormaken. Een voorbeeld hiervan is de overgang van het daklozen bestaan naar zelfstandig wonen. Voor mensen kan een transitie periode veel spanning veroorzaken. Deze methodiek gaat ervan uit dat je in overgangsmomenten moet investeren (Impuls, z.d.). Een overgangsmoment waarop geïnvesteerd moet worden is volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 15 maart 2018) bijvoorbeeld wanneer een ex- dak- en thuisloze vanuit de organisatie HOD gaat intrekken in een eigen woonplek. Hier begint dan ook de nazorg voor de persoon. Deze periode kan echter hun bereidheid vergroten om te veranderen. CTI speelt hierop in door in deze periode emotionele en praktische steun te bieden. De CTI-methode sluit aan op Krachtwerk en lijkt op veel gebieden op de methodiek. CTI helpt namelijk ook om de verbindingen van cliënten met anderen in hun omgeving en met professionals te ontwikkelen en te versterken (Impuls, z.d.).

Het traject

Volgens mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 27 februari 2018) duurt het begeleidingstraject negen maanden, waarbij de nazorg intensief is. Hoe verder de cliënt komt in het traject, hoe verder de hulpverlening afbouwt. Het bestaat uit de: structureringsfase, de testfase en de overdrachtsfase. Tijdens de structureringsfase wordt onderzocht op welke leefgebieden de cliënt de meeste hulp wenst en behoeft. Hierbij wordt de nadruk gelegd op drie leefgebieden. Tegelijkertijd bewaakt de CTI- werker alle leefgebieden en geeft die aandacht als dat nodig is voor een goed verloop van het transitieproces. Dit is net zoals bij Krachtwerk de krachteninventarisatie. Net zoals bij Krachtwerk wordt in deze fase aandacht besteedt aan het opbouwen van een vertrouwensband met de cliënt, het bieden van praktische en emotionele steun en het vastleggen van doelen in een actieplan. In de testfase ligt het accent op het testen, uitproberen en bijstellen van het professionele en sociale steunsysteem. Er wordt actief gewerkt aan de probleemoplossende vaardigheden van de cliënt. Een signaleringsplan wordt opgesteld voor het geval zich crisissituaties voordoen. In de overdrachtsfase draagt de CTI- werker de zorg over, neemt hij afscheid van de cliënt en wordt het contact afgesloten (Impuls, z.d.).

Resultaten

De Columbia University vergeleek de resultaten van CTI met die van gebruikelijke zorg bij dakloze mensen tijdens een kritische overgang van opvang naar een woonplek. Het aantal dagen dakloosheid tijdens de 18 maanden na huisvesting was in dit onderzoek voor mensen die CTI kregen veel lager dan voor de groep met gebruikelijke zorg, respectievelijk 30 dagen en 91 dagen. De methode CTI bleek kosten effectiever. Inmiddels is CTI met succes toegepast bij diverse doelgroepen en settings in onder meer Amerika en Europa (Impuls, z.d.).

In Nederland hebben De Vet, Lako, Bijersbergen, Jonker, & Wolf (2016) onderzocht of CTI effectiever is dan gebruikelijke zorg voor dakloze mensen en mishandelde vrouwen die de transitie maken van de opvang naar (begeleid) zelfstandig wonen. In dit onderzoek zijn in totaal 319 cliënten van 18 instellingen negen maanden lang gevolgd, waarbij de ene groep cliënten CTI kreeg aangeboden en de andere groep de gebruikelijke zorg. Dit effectonderzoek, uitgevoerd door De Vet, Lako, Bijersbergen, Jonker, & Wolf (2016), laat zien dat bij cliënten van de maatschappelijke opvang CTI in vergelijking met gebruikelijke zorg resulteert in:

- Minder psychische klachten bij cliënten die veel sociale steun van vrienden en kennissen ervaren.
- Meer steun van familie en kennissen.
- Een verbeterde werkrelatie tussen cliënt en begeleider.
- Meer ervaren resultaat van de geboden hulp.

Op onder meer kwaliteit van leven, dakloosheid (in de maatschappelijke opvang) en herhaling van geweld (in de vrouwenopvang) had CTI geen effect.

2.3.3 Housing First

Inhoud

Housing First is individueel begeleid wonen voor mensen die dak- of thuisloos zijn. Hierbij krijgt de cliënt eerst een woonplek aangeboden en krijgt in tweede instantie begeleiding of hulp. De mensen krijgen een eigen woonplek op naam van de organisatie die de mensen begeleid. Bewoners zijn verantwoordelijk voor het eigen huishouden. Na verloop van tijd kan het huurcontract van de organisatie worden overgedragen aan de bewoner (De Tussenvoorziening, z.d.). De traditionele methode is: eerst gewenst gedrag laten zien en dan een huis. Terwijl het meest succesvolle model precies andersom is: eerst een huis, dan woontraining en iemand niet al na een of twee jaar training loslaten. Zo kun je ervoor zorgen dat hij niet meer dakloos wordt. Housing First startte in New York. Het model wordt vooral in Canada en de Verenigde Staten veel toegepast, met een slagingspercentage van 85 procent. Geen enkele methode was eerder zo succesvol. De Amerikaanse initiatiefnemers noemen het de methode voor 'het opheffen van dakloosheid' (Wolf, 2014).

Traject

De duur van Housing first kan een jaar tot meerdere jaren in beslag nemen. Begeleiders komen meerdere keren per week op bezoek bij de cliënt thuis. Er wordt samen gekeken naar de hulpbehoefte van de cliënt en hier wordt rekening gehouden met verschillende leefgebieden, zoals structuur in de dag brengen, omgaan met justitie, orde in het huishouden en de administratie. Het doel is om een zo zelfstandig mogelijk bestaan op te bouwen, waarbij problemen hanteerbaar zijn voor de cliënt (Leger des Heils, z.d.). HOD biedt sinds 2015 Housing First aan. De intensiteit en duur van de hulp bij Housing First Twente is, net zoals dat bij het Leger des Heils, afhankelijk van de hulpbehoefte van de deelnemer. Met een gemiddelde van zeven begeleidingsindicatie uren per week gedurende gemiddeld één jaar, kan de deelnemer in nauwe samenwerking met de persoonlijke begeleider werken aan het zelfstandig wonen en vorm geven aan zijn of haar leven.

De ondersteuning vanuit Housing First Twente is zolang de ondersteuning nodig is en zal in de beginperiode een stuk intensiever zijn en kan in het vervolg van het traject afgebouwd worden (Humanitas, 2018).

Resultaten

Eind 2012 startte het Leger des Heils in Dordrecht met Housing First. Negen daklozen met een langdurige hulpverleningshistorie namen hieraan deel. Het Onderzoekcentrum Drechtsteden evalueerde de aanpak (Onderzoekcentrum Drechtsteden, z.d.). De aanpak van Housing First leidt tot een verbetering van de kwaliteit van leven en zelfredzaamheid van de deelnemers. Dit is de belangrijkste uitkomst van ons onderzoek. Cliënten pakten gezondheidsproblemen aan, betaalden schulden af, vonden de rust om over het verleden na te denken en herstelden voorzichtig het contact met kinderen of familie. Vergeleken met een Regionale Instelling voor Beschermd Wonen, zijn de kosten van Housing First laag. Kortom, de aanpak heeft meerwaarde binnen het bestaande ondersteuningsaanbod en levert zowel maatschappelijk als financieel 'winst' op (Onderzoekcentrum Drechtsteden, z.d.).

2.3.4 Mobility Mentoring

Inhoud

Mobility Mentoring is een aanpak, ontwikkeld door de Amerikaanse Social Work organisatie EMPATH, in nauwe samenwerking met Harvard University. Dit is de aanpak met de laatste inzichten vanuit de hersenwetenschap over de effecten van schaarste armoede en de ontwikkelbaarheid van hersenfuncties (Jungmann & Wesdorp, 2017). Afspraken vergeten, beloften niet nakomen, snel opgeven, weinig flexibel zijn en snel boos worden zijn vaak conclusies die worden getrokken door hulpverleners. Maar vaak is het geen onwil, maar onmacht. Mensen zijn pas in staat om te doen wat er moet gebeuren als de stress onder controle is. De gedachte achter Mobility Mentoring is het wegnemen van stress. Dit is een noodzakelijke voorwaarde om blijvend uit armoede te komen (Jungmann & Wesdorp, 2017).

Mobility Mentoring gaat uit van vijf levensdomeinen van mensen, die vergelijkbaar zijn met de leefgebieden uit de methodiek Krachtwerk, waarin tegelijkertijd ondersteuning geboden moet worden.

Deze levensdomeinen zijn:

- Familiestabiliteit (huisvesting en zorg voor kinderen);
- Welzijn (psychische en lichamelijke gezondheid en sociale netwerken);
- Onderwijs en training;
- Financieel beheer
- Werk (Jungmann & Wesdorp, 2017).

Deze levensdomeinen vormen de pijlers, het fundament van 'de brug' tussen armoede en economische zelfredzaamheid. De levensdomeinen kunnen elkaar ondersteunen en versterken, maar elkaar ook verzwakken en ondermijnen. Voortdurende stress op het werk heeft bijvoorbeeld direct gevolgen voor de sfeer in een gezin en een tekort aan scholing heeft gevolgen voor (de kans op) werk. Daarom is de samenhang tussen de pijlers belangrijk. Binnen de pijlers bestaan verschillende niveaus. Om economische zelfredzaamheid te bereiken en armoede te ontgroeien, moet de cliënt zijn of haar prestaties in alle vijf de pijlers optimaliseren. Het helpt dus niet om iemand alleen te helpen met het oplossen van schulden (financieel beheer) als er niet tegelijkertijd ook aandacht is voor de andere vier pijlers in het leven van de cliënt (Jungmann & Wesdorp, 2017).

Bij Mobility Mentoring hoort ook een beloning voor cliënten als doelen worden gehaald. Beloning blijkt goed te werken om cliënten te stimuleren en motiveren. Bij het afspreken van een doel, wordt ook meteen afgesproken welke beloning dit gaat opleveren. Hiermee wordt een einde gemaakt aan straffen en sancties. De belangrijkste reden is, dat het (dreigen met het) opleggen van sancties voor de cliënt stress verhogend en daarmee juist tegenovergesteld werkt. Immers, door de stress te verhogen, gaat de cliënt juist slechter functioneren en meer bij de dag leven (Jungmann & Wesdorp, 2017).

Traject

Met de Mobility Mentoring methode worden mensen met financiële problemen eerst bewust gemaakt van de stress waarmee ze leven. Degene die de cliënt begeleidt stelt zich op als een mentor in plaats van als een hulpverlener. Deze maakt samen met de cliënt een doel- actieplan, waarin de cliënt zelf de doelen stelt die hij of zij wil bereiken. Dit doel- actieplan heeft betrekking op verschillende terreinen, zoals geld, scholing, gezondheid en huisvesting. In het begin zijn dit vaak hele kleine stappen met doelen op zeer korte termijn, maar na verloop van tijd groeit het zelfvertrouwen van de cliënt en worden de doelen en acties die deze zichzelf stelt ambitieuzer en ingewikkelder. De mentor ondersteunt en moedigt aan en helpt de cliënt bijvoorbeeld met het maken van een doellijstje of door de cliënt ergens aan te helpen herinneren (Jungmann & Wesdorp, 2017).

Resultaten

Evaluatie Washington

In 2016 heeft de staat Washington een evaluatieonderzoek van Mobility Mentoring uitgevoerd. Het Early Childhood Education and Assistance Program (ECEAP) van de staat heeft als doel de schoolprestaties van kinderen uit achterstandsmilieus te verbeteren. Het evaluatieonderzoek bracht de effectiviteit in kaart van twee aanpakken voor gezinsondersteuning: Mobility Mentoring en de Family Development Matrix. Het onderzoek had betrekking op twee groepen van ongeveer 1.500 gezinnen. Bij aanvang had bijna 80 procent van de deelnemende gezinnen een inkomen onder het nationale armoedeniveau. De gezinnen zijn vergeleken op 21 indicatoren, met onder andere; volwassen- educatie, financieel management, inkomensstabiliteit, woonstabiliteit, vertrouwen in ouderschapsvaardigheden, emotioneel welzijn, gezonde leefstijl, conflictmanagement- vaardigheden en doelen stellen. De gezinnen die begeleid werden met behulp van Mobility Mentoring boekten vooruitgang op alle 21 indicatoren. De gezinnen die begeleid zijn met de Family Development Matrix lieten minder significante verschillen en kleinere effecten zien op slechts een deel van de indicatoren. De grootste vooruitgang van de gezinnen die begeleid werden door middel van Mobility Mentoring, werden geboekt op de indicatoren; ouderbetrokkenheid, kennis van voorzieningen, het stellen van doelen, budgetteren en het opleidingsniveau van de ouders (Jungmann & Wesdorp, 2017). Hoewel het doel was beide aanpakken over twee jaar te vergelijken is na een jaar al besloten geheel over te gaan op Mobility Mentoring. De belangrijkste overwegingen hiervoor waren de veel betere uitkomsten (na tussenevaluatie) en de voorkeur van professionals (Jungmann & Wesdorp, 2017).

Evaluatie Massachusetts

In 2009 werd Mobility Mentoring voor het eerst geïntroduceerd in Zuid Boston in het Career Family Opportunity-programma (CFO). Deelnemers waren alleenstaande moeders met gemiddeld twee kinderen in de maatschappelijke opvang. In de staat Massachusetts heeft deze groep gedurende vijf jaar maximaal 24 maanden recht op inkomensondersteuning. Het is om die reden belangrijk dat deze alleenstaande moeders deze periode benutten om werk te vinden dat voldoende oplevert om hun gezin van te kunnen onderhouden. In het CFO- programma werden zij daarin ondersteund. In juni 2015 had de eerste groep deelnemers het CFO- programma geheel doorlopen. In de tabel op de volgende pagina staat een samenvatting van de progressie die de deelnemers in het CFO- programma boekten op een aantal belangrijke gebieden. Deze resultaten traden niet pas na vijf jaar op. Al in de eerste jaren na de start van de interventie waren de resultaten aanzienlijk (zie ook de evaluatie in de staat Washington). Zo hadden de deelnemers na twee en een half jaar in het programma hun spaartegoed van nul dollar naar gemiddeld 1.345 dollar per huishouden verhoogd, terwijl het staatsgemiddelde voor gezinnen met zeer lage inkomens 482 dollar is. Het aantal huis eigenaren onder de deelnemers was na twee en een half jaar verhoogd van nul naar tien procent, tegen een staatsgemiddelde voor deze doelgroep van vijf procent (Jungmann & Wesdorp, 2017).

(Jungmann & Wesdorp, 2017)

Indicatoren	2009	2015
Ingeschreven bij een opleiding	1%	45%
Werkend	59%	70%
Veranderd van baan in het jaar	3%	23%
Werkend in carrière die index inkomen oplevert	3%	43%
Levend binnen een huishoudbudget	20%	70%
Buffer voor onvoorziene uitgaven	1%	57%

Tabel 2. Overzicht van de progressie die deelnemers aan Mobility Mentoring boekten

2.4 Conclusie theoretische deelvragen

2.4.1 Conclusie deelvraag 1. Wat zijn de oorzaken en gevolgen van dakloosheid in Nederland?

De oorzaken die bekend zijn over de dakloosheid in Nederland kunnen met verschillende situaties te maken hebben. De belangrijkste oorzaken voor dakloosheid zijn: financiële problemen, conflicten en breuken in persoonlijke relaties en huisuitzetting, waarbij het bij de jongeren gaat om uitzetting door ouders en/of verzorgers. Op persoonlijk gebied zijn er veel verschillende oorzaken voor dak- en thuisloosheid, zoals; de afwezigheid van sociale relaties en het hebben van een verslaving. Daarnaast spelen persoonlijke problemen mee in het dakloos worden, zoals; echtscheiding, huiselijke problemen en wegllopen. Uit onderzoek kwam naar voren dat er een bovengemiddelde aanwezigheid was van psychische klachten en conflicten in de thuissituatie, zoals mishandeling. In slechtere periodes kunnen de symptomen van de psychiatrische problematieken tot ernstige beperkingen in de ADL leiden, zoals vergeten of weigeren te eten, aan en uit te kleden, te douchen, wat het zelfstandig functioneren in de weg staat. Daarnaast kwam bij een derde van de deelnemers een sterke aanwezig naar voren van een lichtverstandelijke beperking. Daarnaast zijn er ook veel verschillende oorzaken voor dak- en thuisloosheid op financieel gebied, zoals; de economische crisis, een toename van het aantal huisuitzettingen, migratie, werkloosheid en opvallend weinig sociale en economische bronnen van de dak- en thuislozen om zich staande te kunnen houden in de maatschappij. Daarnaast ervaren de dak- en thuislozen veel moeite en problemen met het doolhof van loketten en allerlei instanties. De gevolgen van dakloosheid kunnen verschillen. De gevolgen van dakloosheid die minder zichtbaar zijn hebben vaak betrekking op de gevoelens van de persoon. De gevolgen die het meeste opvallen zijn de zichtbare gevolgen.

De gevolgen die voor komen bij dakloosheid zijn onder andere:

- Gebrek aan medische zorg en inadequate medische onderzoeken
- Gebrek aan hygiëne, onzindelijkheid, sanitaire voorzieningen en vuile kleding
- Leven in weersomstandigheden als hitte, kou, regen en sneeuw
- Ontoereikende voeding, bedorven voedsel eten, gebrek aan vitaminen en mineralen
- Ziekten; in het bijzonder door tekorten en ondervoeding
- Verhoogd risico slachtoffer te worden van geweld, diefstal, beroving en soms ook fysiek geweld
- Wijzigingen van het karakter door het leven op straat, doormiddel van afhankelijkheid van drugs, wanhoop en gebrek aan zelfdiscipline.
- Verslavingsproblematiek en psychiatrische aandoeningen

2.4.2 Conclusie deelvraag 2. Wat zijn de oorzaken voor de recidive van ex- dak- en thuislozen en wat is de mogelijke preventie hiervan?

Oorzaken voor recidive kunnen te maken hebben met verschillende aspecten. Geld is bijvoorbeeld een groot probleem voor dak- en thuislozen. Deze problemen blijven in stand gehouden door de bureaucratie die hierbij betrokken is. Om een uitkering te krijgen hebben de dak- en thuislozen een ID- kaart nodig, om deze aan te vragen hebben ze geld nodig, geld dat ze niet hebben. Zij hebben opstapelende problemen die niet passen bij de structuur van bureaucratische organisaties. Wijkteams worden daarnaast ingezet om de ex- dak- en thuislozen voor een enige tijd ondersteuning te bieden. Echter hebben zij niet de tijd tot hun beschikking om regelmatig langs te gaan bij ex- dak en thuislozen en wordt dit verwaarloosd. Wanneer de cliënt verhuist naar een andere wijk/regio, heeft de cliënt te maken met andere wijkteams en dus ook met andere zorg. Het volgen van de cliënt is daardoor moeilijk en is het moeilijk om te oordelen of de nazorg aansluit bij de cliënt, omdat de recidive niet kan worden gemeten. Om te zorgen dat de recidive vermindert, is het belangrijk dat de ex- dak- en thuislozen nazorg ontvangen die aansluiten bij de wensen en behoeften die zij op dat moment hebben. Tijdens deze nazorg kan de methodiek waarmee gewerkt wordt van invloed zijn. Als de methodiek niet aansluit, kan er ook geen goede nazorg geleverd worden. Als de methodiek aansluit op de cliënten, dan kan er goed gekeken worden naar de wensen en behoeften van de ex- dak- en thuislozen en kan er samen gekeken worden naar de doelen. Tijdens de nazorg wordt dan aan deze doelen gewerkt. De doelen kunnen onder andere betrekking hebben op financiën of het sociale netwerk. Als zij met de belangrijkste behoeften geholpen worden, zal de kans op recidive verminderen.

2.4.3 Conclusie deelvraag 3. Welke methodieken zijn er om ex- dak- en thuislozen te begeleiden bij zelfstandig wonen na het verlaten van de opvang?

Voor de doelgroep (ex)dak- en thuislozen zijn verschillende methodieken die toegepast kunnen worden. Hiervan zijn de methodieken; Krachtwerk, CTI, Housing First en Mobility Mentoring het bekendst. Iedere methodiek heeft zijn sterktes en zwaktes. Deze zullen per methodiek worden toegelicht.

Krachtwerk

Sterktes

- ✓ De methodiek is goed uitvoerbaar door de beschikbaarheid van veel materiaal voor de uitvoerders.
- ✓ De regie ligt bij de cliënt, waardoor de inhoud van de zorg aansluit bij de behoefte van de cliënt.

Zwaktes

- Begeleiders moeten modelgetrouw werken om positieve effecten te bereiken binnen het traject. Hierdoor is de effectiviteit van de methodiek niet overal gelijk.
- Het traject bestaat uit een geleidelijk verdeelde inzet van zorg, wat niet aansluit bij de behoeften van de ex- dak- en thuislozen. De ex- dak en thuislozen hebben in het begin van het traject behoefte aan meer zorg en minder zorg naarmate het traject volgt. Dit gegeven is bekend vanuit de andere benadering CTI.

CTI

Sterktes

- ✓ Investeert in overgangsmomenten, waardoor bereidheid om te veranderen bij (ex)- dak- en thuislozen wordt vergroot.
- ✓ Sluit hierdoor meer aan bij de behoeften van de ex- dak- en thuislozen.
- ✓ Legt ook de regie bij de cliënt, waardoor de inhoud aansluit bij de behoefte van de cliënt.
- ✓ Uit onderzoeksresultaten is gebleken de aantal dagen dakloosheid voor mensen die CTI kregen, veel lager was dan de groep die gebruikelijke zorg ontvingen.
- ✓ Kosten worden effectiever besteedt.
- ✓ CTI resulteert in minder psychische klachten bij cliënten die weinig sociale steun van vrienden en kennissen ervaren.
- ✓ Cliënten ontvangen meer steun van familie en kennissen.
- ✓ CTI zorgt voor een verbeterde werkrelatie tussen cliënt en begeleider.
- ✓ Door CTI ervaren de cliënten meer resultaat van de geboden hulp.

Zwaktes

- CTI heeft geen effect op kwaliteit van leven
- CTI heeft geen effect op dakloosheid (in de maatschappelijke opvang)
- CTI heeft geen effect op herhaling van geweld (in de vrouwenopvang)

Housing First

Sterktes

- ✓ Dak- en thuislozen hebben behoefte aan een woonplek, omdat ze hulp beter ontvangen vanuit een eigen woonplek dan vanuit een opvang.
- ✓ Bij Housing First krijgen de cliënten woontraining en worden ze niet naar één of twee jaar losgelaten in de begeleiding.
- ✓ Housing First heeft een slagingspercentage van 85%.
- ✓ Ondersteuning wordt geboden, zolang ondersteuning nodig is vanuit de cliënt.
- ✓ Ondersteuning is in de beginperiode intensiever en wordt in het vervolg van het traject afgebouwd. Zoals eerder benoemd sluit dit beter aan dan een geleidelijk verloop van zorg.
- ✓ Housing First verbetert de kwaliteit van leven van de cliënt.
- ✓ Housing First verbetert de zelfredzaamheid van de cliënt.
- ✓ Deelnemers van Housing First pakken gezondheidsproblemen aan.
- ✓ Deelnemers van Housing First betaalden schulden af.
- ✓ Deelnemers van Housing First vonden rust om het verleden te verwerken.
- ✓ Deelnemers van Housing First herstelden voorzichtig het contact met kinderen of familie.
- ✓ De kosten van Housing First zijn laag vergeleken met een Regionale Instelling voor Beschermd Wonen.

Zwaktes

- Uit de theorie blijkt dat een eigen woonplek voor sommige (ex)- dak- en thuislozen een te grote stap is. Het krijgen van een eigen woonplek kan dan te overweldigend zijn voor deze personen. De (ex)- dak- en thuislozen weten niet om te gaan met hun verantwoordelijkheden en vallen dan terug in het dakloze bestaan.

Mobility Mentoring

Sterktes

- ✓ Gezinnen die begeleid werden met behulp van Mobility Mentoring boekten vooruitgang op alle indicatoren die worden toegepast bij de methodiek.
- ✓ Al in de eerste jaren na de start van de methodiek waren de resultaten aanzienlijk. Mobility Mentoring boekt dus snel resultaten.
- ✓ Het spaartegoed verhoogde van deelnemers die zorg hebben gekregen vanuit de methodiek Mobility Mentoring.
- ✓ Het aantal huis eigenaren onder de deelnemers van Mobility Mentoring was na twee en een half jaar verhoogd. Mobility Mentoring bevordert dus de competenties die (ex)- dak- en thuislozen nodig hebben om een eigen woonplek te kunnen realiseren.

Zwaktes

- Nog niet bekend

Hoofdstuk 3. Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethode beschreven. Er wordt duidelijk welk type onderzoek dit onderzoek is. Daarnaast wordt de dataverzamelingsmethoden- en instrumenten, onderzoeksperiode- en plaats, onderzoekspopulatie, steekproef, onderzoeksprocedure en data-analysemethode beschreven. Tot slot worden de validiteit, betrouwbaarheid en de ethische overwegingen beschreven.

3.1 Onderzoeksmethode

Kwalitatief onderzoek is niet gebonden aan het verzamelen van cijfermatige gegevens. Bij kwalitatieve dataverzamelingsmethoden, zoals observatie en open interviews, staat de beleving door de onderzochte centraal. Centraal staat de subjectieve betekenisverlening door de onderzochte. Dit is de betekenis die de onderzochte aan situaties geeft (Verhoeven, 2010). Het onderzoek dat is uitgevoerd betreft een kwalitatief onderzoek. Er is gekozen voor een kwalitatieve benadering, omdat de ervaringen van de ex- dak- en thuislozen onderzocht zijn. Hierbij staat de subjectieve beleving van de ex- dak- en thuislozen centraal. Het is niet gericht op cijfermatige gegevens.

3.2 Onderzoekstype

Het onderzoek dat is uitgevoerd, is een inventariserend onderzoek. Inventariserend onderzoek dient om inzicht te krijgen in de huidige stand van zaken of de uitgangssituatie; dat kan de omvang van bepaalde problematiek zijn of de wijze waarop in de praktijk invulling wordt gegeven aan het beleid (Jansen- Lepoeter, 2017). Dit onderzoek is inventariserend, omdat de ervaringen van de ex- dak- en thuislozen geïnterviewd worden. Door deze ervaringen te inventariseren, kan de organisatie verbeteringen aanbrengen in de nazorg. Door verbeteringen aan te brengen, wordt er invulling gegeven aan het beleid van de organisatie.

3.3 Dataverzamelingsmethoden en -instrumenten

Tijdens het onderzoek is gebruik gemaakt van een half gestructureerd interview. Bij dit type interview wordt er gebruik gemaakt van een vragenlijst waarbij de respondenten de ruimte hebben om zelf een inbreng aan te dragen (Verhoeven, 2010). Voor het onderzoek is een interview vragenlijst opgesteld, een zogenoemd follow- up formulier. De vragenlijst is opgesteld vanuit verschillende leefgebieden uit de methodiek Krachtwerk. De vragen zijn daarom onderverdeeld in topics. De topics zijn de verschillende leefgebieden. Hierbij kan gedacht worden aan; wonen en dagelijks leven, financiën en sociale zekerheid, activiteit werk en leren en sociale relaties. Per topic is er een afsluitende vraag die gaat over hoe tevreden zij zijn geweest met de hulp tijdens de nazorg op dat gebied. Het formulier is gecontroleerd door de opdrachtgever en de intervisie- docent, waarbij onder andere is gekeken of het formulier aansluit bij de leefgebieden. In het interview kwamen open vragen aan bod om op die manier de ervaringen van de ex- dak- en thuislozen in beeld te brengen. Daarnaast zijn er ook gesloten vragen gesteld, zoals de beoordeling van de hulpverlening van de nazorg per leefgebied aan de hand van smileys. Hierbij is de meest groene smiley het meest positief over de hulpverlening en rood het meest negatief over de hulpverlening.

3.4 Onderzoeksperiode en -plaats

De onderzoeksperiode is gestart op 12 februari 2018 en duurde tot 25 mei 2018. Het onderzoek heeft plaats gevonden in regio Twente, in de plaatsen Almelo, Hengelo (ov) en Enschede.

3.5 Onderzoekspopulatie en steekproef

3.5.1 Onderzoekseenheden en populatie

Alle 'eenheden' waarover je in het onderzoek een uitspraak wilt doen, vormen de populatie (Verhoeven, 2010). De populatie van dit onderzoek zijn alle ex- dak- en thuislozen die minimaal 6 maanden geen nazorg meer ontvangen van HOD en zelfstandig wonen. Het onderzoek is gericht op de residentiële daklozen. Dit houdt in dat het onderzoek is uitgevoerd met de populatie die ingeschreven hebben gestaan bij de organisatie HOD. Doordat het contact met de respondenten is gelegd via de organisatie, zijn er geen officiële cijfers bekend over het aantal ex- dak- en thuislozen die benaderd zijn voor het onderzoek. Dit is onder andere ook te lezen in de onderzoeksprocedure in paragraaf 3.6.

3.5.2 Steekproef

Een steekproef is een klein gedeelte van de populatie waarover gegevens verzameld worden. De steekproef die wordt afgenomen in dit onderzoek, bestaat uit een groep van zeven ex- dak- en thuislozen die minimaal zes maanden geen nazorg meer ontvangen van HOD en zelfstandig wonen. Hierdoor is de steekproef niet willekeurig en niet aselekt. De steekproef is niet willekeurig en aselekt, omdat niet elke eenheid een berekenbare (gelijke) kans heeft om tot de steekproef te behoren. Dit betekent dat niet iedereen kon deelnemen aan het onderzoek, omdat alleen de ex- dak- en thuislozen zijn benaderd die langer dan zes maanden geen nazorg meer ontvangen en zelfstandig wonen. Er is gekozen voor zeven respondenten, omdat het benaderen van meer respondenten niet meer haalbaar was voor de opdrachtgever. Er is gekozen om niet nog minder ex- dak- en thuislozen te benaderen, omdat het onderzoek anders niets kan concluderen over de populatie. Dit heeft te maken met de populatievaliditeit. Hierover is meer beschreven in paragraaf 3.8. De respondenten zijn telefonisch benaderd door de opdrachtgever. Daarnaast krijgen de respondenten van de organisatie een vergoeding van vijf euro voor het deelnemen aan het onderzoek. De steekproef lijkt representatief, omdat uit het onderzoek is gebleken dat de verhoudingen tussen man en vrouw gelijk is aan de populatie. Tijdens het onderzoek zijn vijf mannen en twee vrouwen geïnterviewd. De opdrachtgever heeft aangegeven dat bij Humanitas Onder Dak merendeels mannen komen. Dit komt overeen met de steekproef van dit onderzoek.

3.6 Onderzoeksprocedure

Om het onderzoek uit te kunnen voeren is de organisatie Humanitas Onder Dak benaderd. Deze benadering is gelegd door middel van een email, waarbij een brief is mee gestuurd. In de brief is vermeld wie wij zijn en wat de werkwijze was voor het onderzoek. Deze brief is te vinden in bijlage D. Humanitas Onder Dak was de opdrachtgever van het onderzoek. Samen met de opdrachtgever is overleg gepleegd over hoe de onderzoeksvraag eruit moest komen te zien en wat het doel van het onderzoek zou worden. In dit overleg is de afspraak gemaakt dat de opdrachtgever het contact legt met de respondenten in verband met de privacy. Voordat de opdrachtgever dit contact heeft gelegd, zijn een aantal data en tijdstippen genoteerd die beschikbaar waren. De opdrachtgever heeft telefonisch contact opgenomen met de respondenten. In dit gesprek is informatie verstrekt over het onderzoek en is om hun bijdrage gevraagd. Als de mogelijke respondenten mee wilde werken, werd er door de opdrachtgever een afspraak gemaakt. Over deze telefoongesprekken is vanwege privacy redenen verder niets bekend. Wat wel bekend is, is dat de respondenten die meewerken aan het onderzoek, een vergoeding krijgen van de organisatie van vijf euro.

3.7 Data-analysemethode

Na de afname van de interviews zijn verwerkt in een verbatim. In dit verbatim zijn alle antwoorden van de respondent en alle vragen van de interviewer weergegeven. De antwoorden van de respondenten zijn vervolgens geordend in een label- schema. In dit label- schema is gebruik gemaakt van de deelvragen; zoals weergegeven in hoofdstuk 2, van hoofdlabels; dit zijn de leefgebieden van Wolf (2012) waar de deelvragen op gebaseerd zijn, sub- labels en sub- sub- labels. De sub- labels en sub- sub- labels zijn concrete antwoorden die iets zeggen over het leefgebied/ hoofdlabel. Door het maken van dit schema zijn de antwoorden en antwoordmogelijkheden geordend en overzichtelijk weergegeven. Het label- schema is weergegeven in bijlage F.

3.8 Validiteit

Bij de validiteit wordt gekeken in hoeverre het onderzoek vrij is van systematische fouten. Je kijkt hierbij naar het waarheidsgehalte van het onderzoek (Verhoeven, 2010). Het onderzoek is valide, omdat er rekening is gehouden met de samenstelling van de onderzoekspopulatie. Er is gekozen om het onderzoek te houden voor ex- dak- en thuislozen die minimaal 6 maanden geen nazorg meer ontvangen van HOD en zelfstandig wonen.

Begripsvaliditeit heeft betrekking op de meetinstrumenten die in het onderzoek gebruikt worden. Meet je wat je wilt meten? Soms is het lastig om begripsvaliditeit te meten, wanneer het gaat om begrippen die subjectief zijn (Verhoeven, 2010). Het kan daarom in dit onderzoek lastig zijn om de begripsvaliditeit goed in kaart te brengen, omdat het in dit onderzoek vooral gaat om de subjectieve beleving van de ex- dak- en thuislozen. De ervaringen van hen zijn gemeten. Er is daarom rekening gehouden met sociaal wenselijke antwoorden. De volgorde van de vragen kan hierbij een rol spelen. Om hier rekening mee te houden, is het interview opgebouwd uit eenvoudige vragen. Daarnaast is er doorgevraagd naar ervaringen (achtergronden) en is er afgesloten met eenvoudige vragen. Het interview is persoonlijk afgenomen, waarbij de gegevens van de ex- dak- en thuislozen anoniem zijn gebleven. Er is daarom rekening gehouden met de privacy van de ex- dak- en thuislozen, maar ook met de beroepscode van de Social Worker. In de beroepscode staat bijvoorbeeld vermeld dat de SPH'er verplicht is tot geheimhouding van gegevens van cliënten (Phorza, 2005).

Populatievaliditeit is een vorm van externe validiteit. Met de externe validiteit wordt de reikwijdte van het onderzoek bepaald (Verhoeven, 2010). Dit onderzoek is gedeeltelijk extern valide, omdat uit ons onderzoek gebleken is dat de resultaten geen betrouwbaar beeld geven over de gehele populatie. De resultaten zijn te wijten aan ex- dak- en thuislozen die minimaal zes maanden zelfstandig wonen, hierdoor zijn de resultaten niet te vergelijken met alle ex- dak- en thuislozen. Wel kan het onderzoek uitgevoerd worden met verschillende doelgroepen en verschillende organisaties die werken met de doelgroep uit dit onderzoek. Dit komt, omdat de vragen gericht zijn op de nazorg waarbij er gevraagd wordt naar ervaringen.

3.9 Betrouwbaarheid

De betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten geeft aan in hoeverre het onderzoek vrij is van toevallige fouten. Om te bepalen of een onderzoek betrouwbaar is, moet er gekeken worden of het onderzoek herhaalbaar is (Verhoeven, 2010). Het onderzoek is betrouwbaar, omdat vooraf rekening is gehouden met het voorkomen van toevallige fouten. Hier is rekening mee gehouden door het follow- up formulier zo in te richten dat de persoon naast open vragen, ook gesloten vragen beantwoordt en het afnemen in een rustige ruimte gebeurt, zodat de persoon niet afgeleid wordt. Bij het uitvoeren van het onderzoek is rekening gehouden met de herhaalbaarheid. Het onderzoek kan herhaalbaar worden uitgevoerd, omdat er is gekozen voor een groep die minimaal zes maanden geen nazorg meer ontvangt van HOD en zelfstandig woont. Het onderzoek is eerst uitgevoerd wanneer iemand minimaal zes maanden geen nazorg meer ontvangt van HOD en zelfstandig woont en wordt later herhaald door HOD wanneer iemand minimaal 12 maanden geen nazorg meer ontvangt van HOD en zelfstandig woont. Het onderzoek is betrouwbaar, omdat er voldoende respondenten zijn benaderd die mee hebben gewerkt aan het onderzoek. De follow- up formulieren zijn daarnaast per persoon afgenomen, waardoor de kans op een eerlijk antwoord groter is. De ex- dak- en thuisloze mocht zelf aangeven waar hij/zij geïnterviewd wilde worden. Dit kon bij diegene thuis of bij de organisatie. Het interview is afgenomen door onszelf met één respondent.

3.10 Ethische overwegingen

Bij de ethische overwegingen wordt rekening gehouden met de beroepscode van de Social Worker. In de beroepscode staat beschreven dat er hulp verleend moet worden zonder onderscheid te maken tussen mensen en de situatie moet geaccepteerd worden (Phorza, 2005). Hier is rekening mee gehouden door alle ex- dak- en thuislozen te benaderen, ongeacht hoe zij nu wonen en waardoor zij dakloos zijn geweest. De situatie waarin de ex- dak- en thuislozen nu zitten wordt geaccepteerd, door te vragen naar de ervaring zonder zelf daarover een oordeel over te geven.

Er staat ook dat er verplichting is tot geheimhouding van gegevens van de ex- dak- en thuislozen (Phorza, 2005). Het follow- up formulier is zo gemaakt dat deze anoniem ingevuld kan worden, zodat de gegevens van de cliënten niet worden gebruikt. De cliënten zijn hiervan op de hoogte gebracht. Het geven van hun mening over de nazorg is hierdoor makkelijker.

Verder staat er dat erbij gedragen wordt aan de ontwikkeling van het beleid van de organisatie (Phorza, 2005). Dit onderzoek draagt bij aan de ontwikkeling van de organisatie. Dit onderzoek draagt iets bij, omdat de organisatie nu weinig tot geen inzicht heeft in de ervaringen van ex- dak- en thuislozen op de nazorg. Door het follow- up formulier zijn de ervaringen helder, waardoor er nu iets veranderd kan worden in de nazorg.

Als laatst staat er dat er rekening gehouden wordt met de maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op het beroep (Phorza, 2005). Hier is aan gewerkt door literatuuronderzoek te doen. In de literatuur is naar voren gekomen wat de ontwikkelingen zijn omtrent ons onderzoek. Daarnaast zijn de ontwikkelingen besproken tijdens de persoonlijke gesprekken met de opdrachtgever.

Voordat het onderzoek uitgevoerd is uitgevoerd, zijn de respondenten benaderd. De respondenten ex- dak- en thuislozen zijn telefonisch benaderd. Dit is via de opdrachtgever, HOD – Twente gedaan. Meewerken aan het onderzoek door ex- dak- en thuislozen kan voor hen belastend zijn, omdat het proces wat zij meegemaakt hebben intensief is. Het kan ook zo zijn dat zij het nog niet verwerkt hebben en het daarom veel energie kost. Hier is rekening mee gehouden door hen mee te laten werken aan het onderzoek als zij minimaal zes maanden geen nazorg meer ontvangen van HOD en zelfstandig wonen. Zij zijn verder in het proces, waardoor het misschien wat minder energie kost.

Hoofdstuk 4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten weergegeven van de interviews. Deze interviews zijn uitgevoerd met zeven ex- dak- en thuislozen in de woonplaatsen Almelo, Hengelo (ov) en Enschede. Om inzicht te krijgen in de ervaringen van de ex- dak- en thuislozen op het gebied van nazorg, zijn er per leefgebied vragen gesteld aan de respondenten. Per leefgebied hebben de respondenten beschreven wat hun ervaringen zijn en wat hun beoordeling is van de hulpverlening omtrent dat leefgebied. Deze beoordeling is gegeven aan de hand van kleuren smileys, waarbij donkergroen positief is en rood negatief. Deze beoordeling is weergegeven in een grafiek, waarbij de kleuren overeenkomen met de smileys uit het follow- up formulier. Niet alle respondenten hebben op ieder aspect van een leefgebied een voorbeeld gegeven. Getallen zullen daarom niet altijd overeenkomen met het aantal respondenten.

4.1 Kenmerken respondenten

Geslacht

Onder de zeven respondenten zijn vijf mannen en twee vrouwen.

Leeftijd

Van de zeven respondenten is één persoon 19 jaar. Twee andere respondenten zijn 50 jaar. De overige respondenten zijn; 44, 45, 66 en 67 jaar.

Woonplaats

Één respondent komt oorspronkelijk uit Rotterdam. Twee andere respondenten komen uit Hengelo (ov). Nog twee andere respondenten komen uit Enschede. De overige twee respondenten komen uit Driebergen en Borculo.

4.2 Activiteit, werk en leren

Activiteit

Van de zeven ondervraagde respondenten gaven twee respondenten aan een zorgactiviteit te hebben, namelijk zorgen voor een zoon en het verzorgen van de hond. Één andere respondent geeft aan dagbesteding te hebben bij Project scoren voor gezondheid *“Ik doe op dit moment dagbesteding, dat doe ik twee dagen per week. Dat gaat vanuit de gemeente en via het ROC”*. Naast dagbesteding gaat de respondent beginnen met vrijwilligerswerk en in zijn vrije tijd voetbalt en gamet hij graag. Twee andere respondenten geven aan in en om het huis een activiteit uit te voeren, zoals fietsen en wandelen. Één van de zeven respondenten geeft aan een betaalde baan te hebben en dat dit haar dagelijkse activiteit is. Tot slot geeft één van de respondenten aan het maatjesproject in te zetten als activiteit.

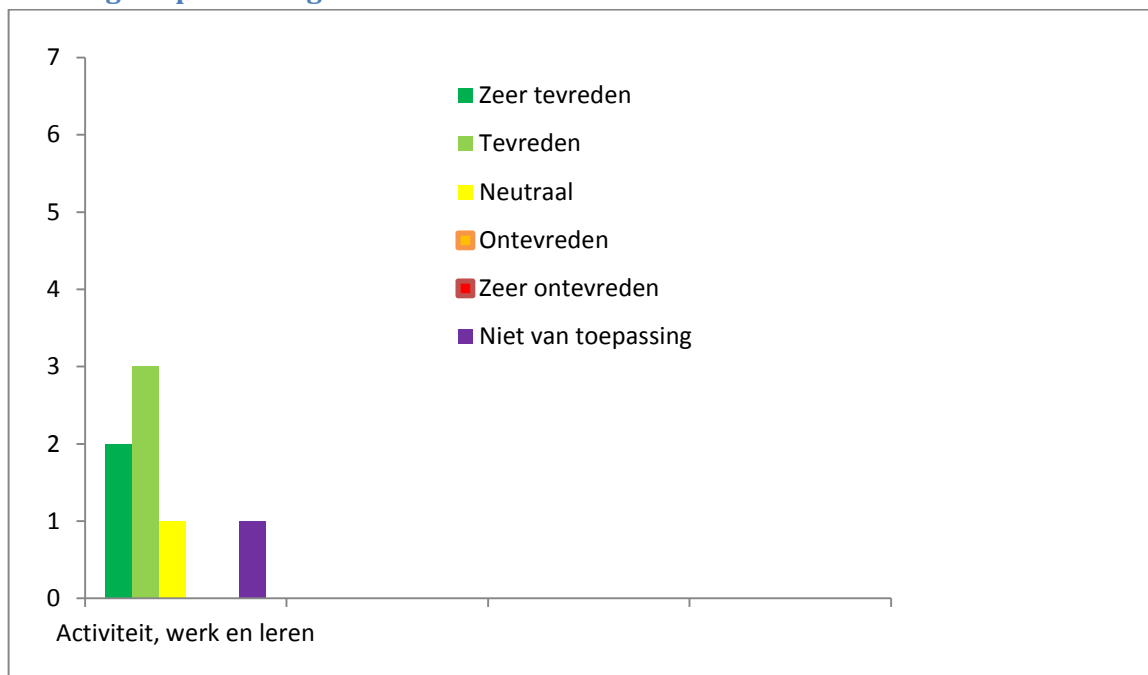
Werk

Één van de zeven respondenten geeft aan een betaalde baan te hebben. Twee respondenten geven aan te leven van een AOW-uitkering, maar geven ook aan dat zij vroeger wel gewerkt hebben in de horeca en als vrachtwagenchauffeur. Tevens zijn twee van deze respondenten op dit moment actief bezig met vrijwilligerswerk. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt bij een fietsenproject, de cliëntenraad van HOD en het geven van lezingen op basisscholen. Hiervan is één respondent actief in buurtzorg *“Ik doe nog hier in de buurtzorg. Dan rij ik op zo’n elektrische auto, breng je oudjes weg naar de kappers, naar het ziekenhuis, naar de winkel. Allemaal dat soort dingen. Dus dat is ook gewoon vrijwilligerswerk. Dus ik verveel mij niet, ik heb het druk”*. Één respondent geeft aan vrijwilligerswerk te hebben gedaan toen zij bij Humanitas wegging, maar het nu door haar aandoening niet meer kan.

Leren

Één van de zeven respondenten geeft aan in de toekomst met een opleiding te starten *“In september ga ik de opleiding Sport & Beweging doen”*.

Beoordeling Hulpverlening

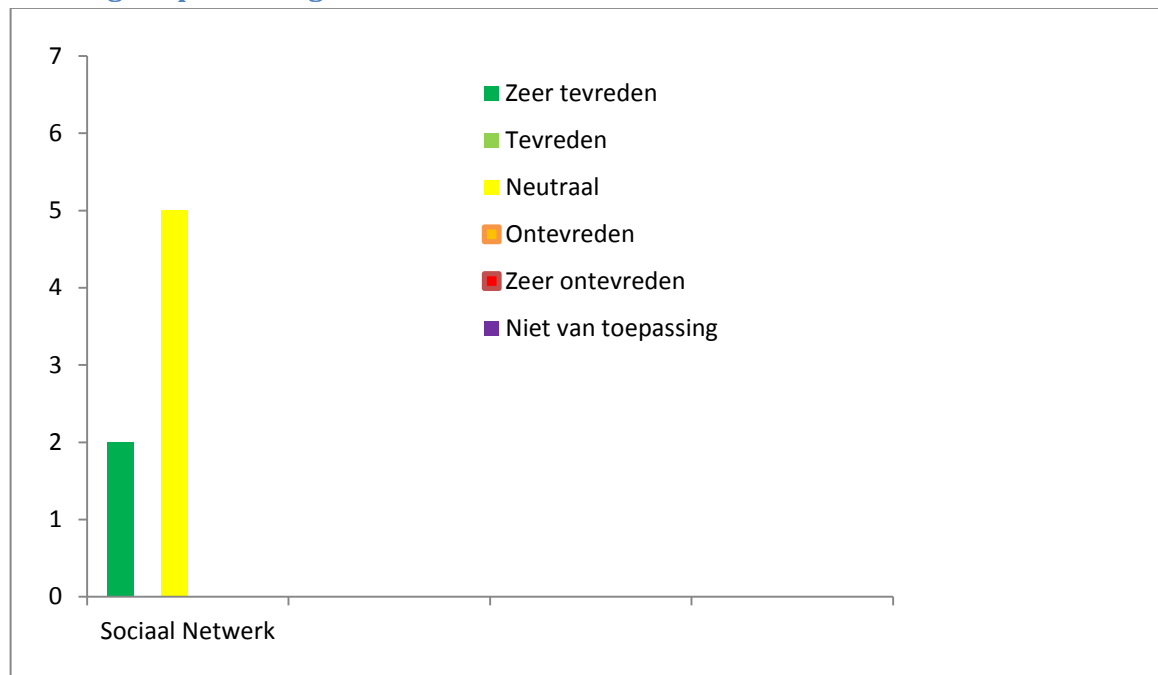
Tabel 3. Uitkomstenbeoordeling hulpverlening leefgebied; activiteit, werk en leren 2018

Bij dit leefgebied is vier keer een andere beoordeling gegeven, waarbij de respondenten was gevraagd de hulpverlening omtrent de nazorg van dit leefgebied te scoren (zie tabel 3.). Hierbij geeft merendeel aan (zeer)tevreden te zijn over de hulpverlening en hebben zij hulp gekregen van Humanitas bij het vinden van dagbesteding. De overige respondenten geven aan neutraal te zijn/ geen mening te hebben, omdat het antwoord geven op dit leefgebied, als lastig wordt ervaren.

4.3 Sociaal netwerk

Drie respondenten geven aan contact te hebben met hun maatje vanuit het maatjesproject, waarvan één respondent aangeeft deze alleen te contacteren bij noodgevallen en de andere twee aangeven weinig contact te onderhouden met hun maatje. Drie respondenten geven aan vriendinnen en kameraden te hebben waarbij zij terecht kunnen "Ik heb drie goede vrienden waar ik terecht kan". Daarbij hebben drie respondenten broers en/of zussen waarmee zij af en toe contacten hebben. Tot slot geeft één respondent aan terecht te kunnen bij zijn ex- vrouw.

Beoordeling Hulpverlening

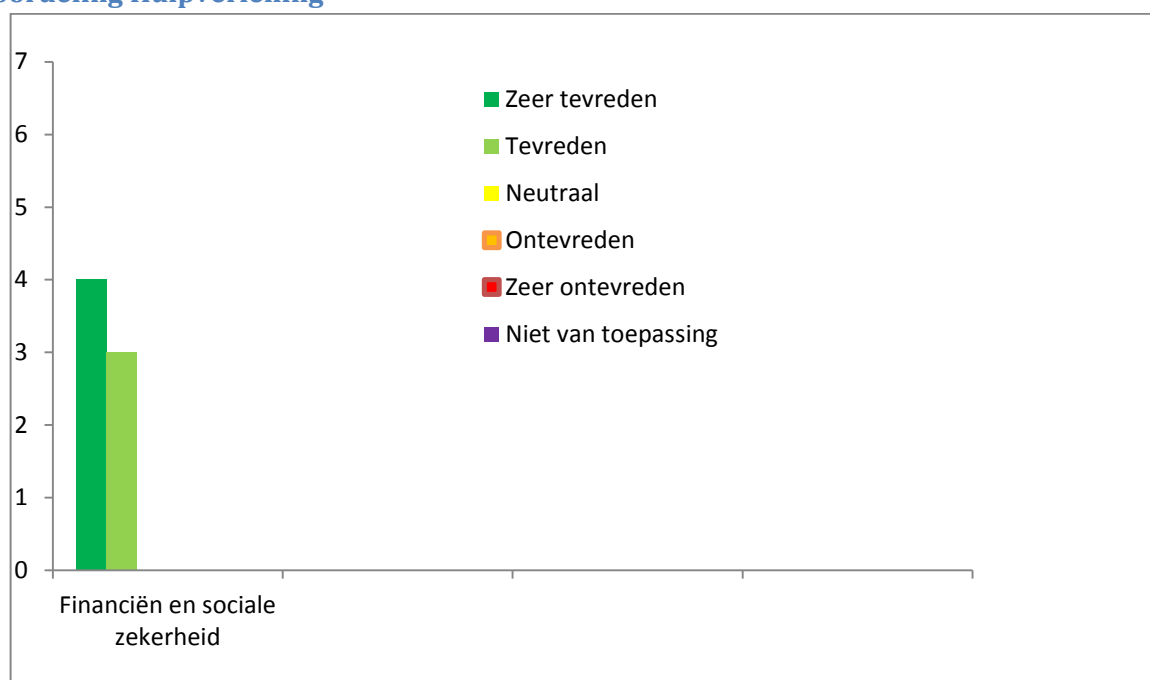
Tabel 4. Uitkomsten beoordeling hulpverlening leefgebied; sociaal netwerk 2018

Drie van de zeven respondenten geven aan weinig sociale contacten te hebben. Bij dit leefgebied heeft het merendeel (vijf van de zeven) aangegeven neutraal te zijn over de ontvangen nazorg van Humanitas (zie tabel 4.). Daarnaast geeft één respondent aan geen behoefte te hebben aan sociale contacten. Argumenten die door de respondenten worden gegeven om hun beoordeling te onderbouwen, hebben te maken met het feit dat de hulp omtrent dit leefgebied niet altijd nodig was geweest voor de respondenten of dat zij hier geen behoefte aan hadden.

4.4 Financiën en sociale zekerheid

Drie respondenten geven aan schulden te hebben. De andere vier respondenten geven hier niets over aan. Zes respondenten geven aan dat Humanitas veel heeft geregeld op het gebied van financiën. Dit blijkt bij vijf respondenten de doorverwijzing te zijn geweest naar een bewindvoerder en krijgen weekgeld van de bewindvoerder *“Ik heb in verband met schulden momenteel vrijwillige bewindvoering. Dus hun regelen mijn financiën en krijg ik wekelijks gewoon mijn geld om boodschappen te doen”*. Over wie de bewindvoering uitvoert doen de respondenten geen uitspraak. Één respondent geeft aan doorverwezen te zijn naar de Stadsbank. De tevredenheid over de bewindvoering is verdeeld. Het weekgeld bedrag verschilt per respondent. De respondenten laten zich verschillend uit over de hoeveelheid weekgeld en hoe zij zich hiervan kunnen redden. De ene respondent geeft aan zich te kunnen redden van het weekgeld, maar een ander zegt bijvoorbeeld dat het weleens geld te kort komt en het moeilijk vindt om de week door te komen *“Dus ik krijg per week 50 euro weekgeld waarvan ik het moet doen. En dat lukt heel makkelijk en zo probeer ik ook geld over te houden zodat ik ook ondertussen dingen kan doen zoals naar de kapper gaan of wat dan ook of huishoudmiddelen die je nodig hebt om dat te kunnen kopen. Dat gaat allemaal heel goed”*. Twee van de zeven respondenten hebben een AOW-uitkering. *“Nou ik heb een AOW he. Ik zit precies op de periode van 65 gelukkig”*. Hiervan heeft één respondent daarnaast een pensioen. Drie van de zeven respondenten ontvangen een bijstandsuitkering waarnaast één andere respondent een WIA-uitkering ontvangt. Tot slot heeft één respondent een betaalde baan.

Beoordeling Hulpverlening

Tabel 5. Uitkomsten beoordeling hulpverlening leefgebied; financiën en sociale zekerheid 2018

Tijdens het interview is gevraagd aan de respondenten om hun ervaring op het gebied van financiën en sociale zekerheid te scoren. Uit de resultaten blijkt dat de respondenten (zeer)tevreden zijn over de hulp die zij op dit gebied hebben ontvangen (zie tabel 5.). Wel gaf de minderheid (twee van de zeven) respondenten aan het eind van het interview aan nog hulp nodig te hebben bij hun financiën.

4.5 Wonen en dagelijks leven

Koken

Vijf van de zeven respondenten geven aan zich goed te redden met koken en dat zij een maaltijd voor zichzelf kunnen bereiden. Wel zegt één van deze respondenten *“Ik kook liever in groepsverband voor tien man. Dan heb ik meer inspiratie dan voor mijzelf, dan haal ik liever een kant en klaar maaltijd”*.

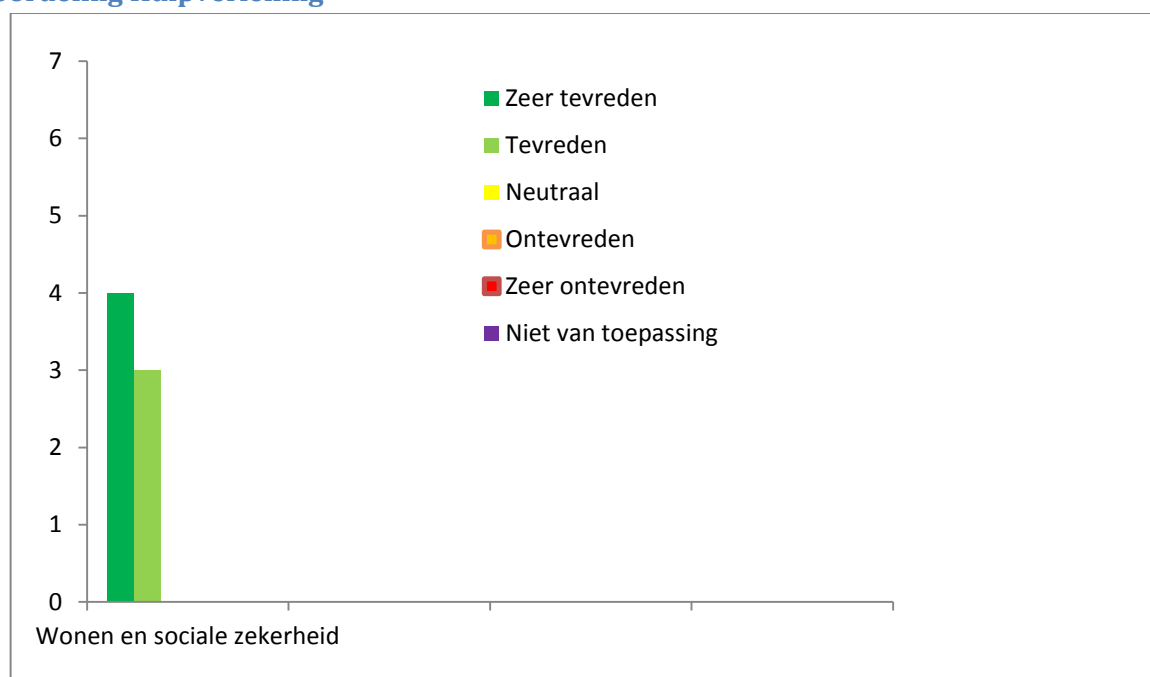
Schoonmaken

Één respondent zegt zich op dit moment minder goed te kunnen redden met het schoonmaken door COPD *“Nah wat minder sinds ik daar weg ben, maar dat komt puur doordat ik nu die aandoening heb”*. Één respondent geeft aan op dit moment in een verhuizing te zitten, waardoor er veel stof in het huis is. De respondent geeft aan er een uur over te doen om überhaupt de stofzuiger te kunnen pakken. Twee andere respondenten maken hun eigen huis schoon. Daarnaast heeft één respondent huishoudelijk hulp.

Zelfzorg

Één van de zeven respondenten geeft aan zichzelf goed te verzorgen, elke dag geschoren en gedoucht te zijn. Één andere respondent zegt de hygiëne belangrijk te vinden. Één respondent geeft ook aan zelf te koken, te wassen en zijn eigen medicatie bij te houden. Verder geeft één respondent aan in de toekomst hulp aan huis te krijgen *“Ik kan wel merken dat ik zelf beperkt ben. Als alles een beetje met de gemeente loopt ga ik naar Avelijn en krijg ik hulp aan huis”*.

Beoordeling Hulpverlening

Tabel 6. Uitkomsten beoordeling hulpverlening leefgebied; wonen en sociale zekerheid 2018

De meeste respondenten hebben hulp ontvangen bij het vinden van een eigen woonplek en de spullen die daarbij nodig zijn. Humanitas heeft in alle gevallen gezorgd voor een eigen woonplek voor de respondent. Daarnaast waren de respondenten tevreden over de hulp bij het verhuizen vanuit Humanitas naar hun eigen woonplek. Drie van de zeven respondenten zijn redelijk tevreden over de geboden nazorg van dit leefgebied (zie tabel 6.). De andere vier respondenten zijn zeer tevreden over de hulpverlening die ze hebben gekregen, omdat zij altijd konden bellen en overal mee werden geholpen.

4.6 Overige vragen

Alle zeven respondenten geven aan wel te weten bij wie zij terecht kunnen als zij vragen of hulp nodig hebben. Één respondent geeft aan terecht te kunnen met vragen bij de Stadsbank. Vier respondenten geven aan terecht te kunnen bij hun begeleider van Humanitas *“Dan kom ik bij mijn begeleider terecht, die kan ik altijd bellen”*. Één respondent geeft aan bij de bewindvoerder terecht te kunnen. Daarnaast geven twee respondenten aan terecht te kunnen bij familie en vrienden.

Één respondent geeft aan nog moeite te hebben met de digitalisering en hier nog hulp bij nodig te hebben, omdat dit niet altijd goed gaat. Één andere respondent geeft aan binnen Humanitas hinder ondervonden te hebben met de privacy, omdat zij met haar zoon op één kamer leefde *“Je zit daar met je puberzoon en we slapen eerst naast elkaar, toen hebben we de bedden naar de andere kant verhuisd. Dat brengt wel wat wrijving met zich mee”*. Één respondent geeft daarnaast aan hulp nodig te hebben in de schoonmaak van het huis. Twee van de zeven respondenten geven daarnaast aan hulp nodig te hebben bij de financiën *“Ik vind het prettig dat ik wel hulp kan krijgen als dat nodig is en dat heeft hoofdzakelijk te maken met mijn financiële plaatje want ik wil niet weer dakloos worden”*.

Vijf van de zeven respondenten geven aan geen negatieve ervaringen te hebben gehad tijdens de nazorg van Humanitas *“Nou nee, ik heb geen negatieve ervaringen. Ze hebben me goed geholpen”*. Twee van de zeven respondenten geven wel aan een negatieve ervaring te hebben gehad. Één van deze ervaringen ging over dat de respondent moest nadenken over de afbouw van de nazorg, terwijl de respondent al aan het afbouwen was en vond dat dit erg direct ging. De andere negatieve ervaring ging over de nieuwe woonplaats van de respondent. Humanitas had een woonplek geregeld in Enschede, maar daar wilde de respondent niet wonen.

Vijf van de zeven respondenten geven aan dat zij erg tevreden zijn met de begeleiders die zij gehad hebben en met de gehele hulp van Humanitas. Iedereen vindt dat hij/zij goed en met respect behandeld is en zijn blij met de hulp die zij hebben gehad *“Ik ben wel blij met Humanitas, ik geef ze een dikke tien. Meen ik echt. Het zijn echt mensen met respect, je kan altijd aankloppen”*. De andere twee respondenten geven hier geen reactie over.

Hoofdstuk 5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden de conclusies over de praktische deelvragen beschreven en de conclusie van de hoofdvraag beschreven. Deze conclusies zijn gebaseerd op de resultaten van de interviews die zijn gehouden met zeven respondenten. De conclusie van de hoofdvraag is gebaseerd op het theoretisch kader en de resultaten van het onderzoek. Daarnaast worden vanuit de conclusies een sterkte-zwakke analyse beschreven. Aan de hand van de zwaktes van het onderzoek worden aanbevelingen beschreven voor het vervolgonderzoek en de organisatie. Tot slot wordt het hoofdstuk afgesloten met een discussie, waarin een opmerkelijke situatie uit het onderzoek wordt toegelicht.

5.1 Conclusie praktische deelvragen

5.1.1 Conclusie deelvraag 4. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van activiteit, werk en leren?

Uit de resultaten van de interviews die zijn afgenomen bij de respondenten, is gebleken dat de ervaringen op het gebied van activiteit, werk en leren erg uiteenlopen. Bij dit leefgebied zijn verschillende beoordelingen gegeven, waarbij de respondenten was gevraagd de hulpverlening omtrent de nazorg van dit leefgebied te beoordelen. Hierbij geeft het merendeel aan (zeer)tevreden te zijn over de hulpverlening en hebben zij hulp gekregen van Humanitas bij het vinden van dagbesteding. De overige respondenten geven aan neutraal te zijn/ geen mening te hebben, omdat het antwoord geven op dit leefgebied, als lastig wordt ervaren. Uit de interviews is namelijk gebleken dat respondenten soms wel willen werken, maar hiertoe niet in staat zijn door ziekte, fysieke problemen of psychische problemen. Volgens de theorie van Muusse, Tuynman, & Planije (2014) heeft de doelgroep (ex-) dak- en thuislozen vaak te kampen met meerdere problemen, zoals psychische problemen, verslaving en schulden. Daarnaast komt bij het onderzoek van Shamma, van Straaten, Boersma, Rodenburg, Van der Laan, Van de Mheen, & Wolf (2015) naar voren dat een lichtverstandelijke beperking bij de doelgroep sterk aanwezig is (Van der Laan, 2015). Een reguliere baan lijkt daarom een grote stap gezien de fysieke en psychische problemen van sommige respondenten. De meeste respondenten hebben voornamelijk ervaring met vrijwilligerswerk. Hierbij wordt er gewerkt bij een fietsenproject, de cliëntenraad van HOD, buurtzorg en het geven van lezingen op basisscholen. Toch geeft een minderheid van de respondenten aan wel een reguliere baan te hebben of een baan te hebben gehad. Daarnaast geeft één respondent aan per september te starten met een opleiding. Op deze manier blijven de meeste respondenten zich toch actief inzetten in de maatschappij. Waarom de ene respondent zich wel actief inzet voor (vrijwilligers-)werk o.i.d. en de ander niet kan verklaard worden door het Theory of Change of trans theoretisch model van Proshaska en DiClemente (1985). Deze theorie stelt dat mensen zich in een bepaald motivationeel stadium van verandering bevinden. Een andere verklaring is de schaarste- theorie. Deze theorie benoemt dat mensen die in armoede leven, voornamelijk bezig zijn met korte termijn beslissingen (Mani, Mullainathan, Shafir, & Zhao, 2013). De ene respondent zal zich dus in een hoger stadium of leefsituatie bevinden dan de ander, waardoor de een zich actiever inzet dan de ander. Humanitas probeert waar mogelijk de respondenten zo goed mogelijk te kunnen ondersteunen in dit leefgebied. Het is alleen niet voor iedere respondent een optie om zich hierin te ontwikkelen vanwege fysieke en psychische problemen, de leefsituatie of het motivationeel stadium.

5.1.2 Conclusie deelvraag 5. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van het sociale netwerk?

Uit de resultaten van de interviews die zijn afgenomen bij de respondenten is gebleken dat de hulpverlening op het gebied van het sociale netwerk voornamelijk als neutraal wordt ervaren. Bij dit leefgebied heeft het merendeel aangegeven neutraal te zijn over de ontvangen nazorg van Humanitas. Argumenten die door de respondenten worden gegeven om hun beoordeling te onderbouwen, hebben te maken met het feit dat de hulp omtrent dit leefgebied niet altijd nodig was geweest voor de respondenten. Daarnaast geeft een enkeling aan geen behoefte te hebben aan sociale contacten. Dit komt overeen met de theorie van Deben, de Feijter, & Heydendeal (1997), die benoemen dat bij de doelgroep (ex)- dak en – thuislozen de sociale relaties vaak afwezig zijn. Wanneer wordt gevraagd of de respondenten wel hulp zouden willen ontvangen wanneer dit nodig zou zijn klinken de respondenten positiever. Ze geven bijvoorbeeld aan dat de hulp wel geboden zou worden, maar dat dit niet wordt ingezet wanneer men daar geen behoefte aan heeft. De meeste respondenten geven in het interview aan over een minimaal sociaal netwerk te beschikken. De respondenten hebben bijvoorbeeld contact met hun vrienden of begeleiders vanuit de organisatie. Bij vrienden spreken de respondenten over ‘goede’ vrienden waar ze terecht kunnen. Ook over de organisatie zijn zij positief, omdat de respondenten aangeven altijd terecht te kunnen bij hun begeleiders van Humanitas. Respondenten die aangeven contact te hebben met een maatje geven aan dat het contact minimaal is. Dit komt volgens de respondenten doordat deze maatjes andere wegen zijn ingeslagen of doordat er alleen beroep wordt gedaan op de maatjes bij noodgevallen. Daarnaast geven de respondenten aan dat het contact met de familie niet altijd even goed is. Dit heeft volgens de respondenten te maken met geldproblemen of lange afstanden. Volgens Deben, Godschalk, & Huijsman (1992), spelen er bij de doelgroep persoonlijke problemen, zoals echtscheiding, huiselijke problemen en weglopen. Dit worden ook oorzaken genoemd van de dakloosheid en kan dus indirect effect hebben op de kans op de recidive. Shamma, Van Straaten, Boersma, Rodenburg, Van der Laan, Van de Mheen, & Wolf (2015) geven daarnaast aan dat financiële problemen, conflicten en breuken in persoonlijke relaties en huisuitzetting zelfs de belangrijkste redenen zijn voor dakloosheid. Het is dus voor de preventie van de recidive belangrijk om in te spelen op deze problemen en dat het sociale netwerk van de doelgroep op een bepaald gebied ondersteunt. Deze gegevens geven deels een verklaring waarom er geen beroep wordt gedaan op de hulp van Humanitas voor dit leefgebied. Humanitas zou wat kunnen betekenen voor de respondenten waarbij het sociale netwerk minimaal is, maar kan pas worden uitgevoerd wanneer de respondenten hier beroep op doen. In dit leefgebied is dat het probleem, omdat niet alle respondenten behoefte hebben aan een sociaal netwerk of om deze uit te breiden. Dit wordt in stand gehouden door de methodiek die wordt toegepast in de nazorg. De Krachtwerk methodiek werkt namelijk met actieplannen, waarbij de regie bij de cliënt zelf ligt (Wolf, 2012). Wanneer een cliënt ergens niet aan wil werken blijft dit op de achtergrond en wordt daarin geen vooruitgang geboekt.

5.1.3 Conclusie deelvraag 6. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van financiën en sociale zekerheid?

Uit de resultaten is gebleken dat een groot deel van de respondenten een uitkering heeft. Een enkeling heeft een betaalde baan. De meeste dak- en thuislozen hebben een financiële schuld opgebouwd, voordat zij bij Humanitas terecht kwamen. Uit dit onderzoek is gebleken dat Humanitas veel voor de respondenten geregeld heeft op het gebied van financiën. Daarnaast blijkt dat bij velen dit de doorverwijzing is geweest naar een bewindvoerder of de Stadsbank. Dit kan volgens Van Doorn (1997) voor een deel verklaard worden doordat de doelgroep veel moeite en problemen met loketten en allerlei instanties ervaart, bij pogingen om hun bestaan op orde te krijgen op het gebied van huisvesting, financiën, arbeid en persoonlijke problemen. Door de bewindvoering worden deze problemen afgenomen van de doelgroep en hebben zij geen omkijk meer naar de financiën. De tevredenheid over de bewindvoering is verdeeld. Over wie de bewindvoering uitvoert doen de respondenten geen uitspraak. Doordat de meeste respondenten onder bewind staan krijgen zij weekgeld waarvan zij moeten leven. Het bedrag van het weekgeld verschilt per respondent. De respondenten laten zich verschillend uit over de hoeveelheid weekgeld die zij ontvangen en hoe zij zich hiervan kunnen redden. De ene respondent geeft aan zich te kunnen redden van het weekgeld, terwijl een ander zegt dat het weleens geld te kort komt en het moeilijk vindt om de week door te komen. Deze verschillende uitingen over financiën komt overeen met het onderzoek van Vranken, Campaert, Boyser, & Dierckx (2007). In dit onderzoek komt naar voren dat de verkregen hulpverlening van het Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) als voornamelijk positief werd ervaren en de financiële hulpverlening van het Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW) als voornamelijk negatief werd ervaren. Oorzaken hiervan zijn de beslissingen van het OCMW betreft het uitkeren van een leefloon. Mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 15 maart 2018) erkent de tevredenheid van de zorg en opvang en de ontevredenheid van financiële aspecten. Volgens haar is de opvang en zorg die de dak- en thuislozen krijgen voor de korte termijn wel een goede oplossing, maar hebben de dak- en thuislozen voor de langere termijn echter geld nodig. Tijdens het interview is gevraagd aan de respondenten om hun ervaring op het gebied van financiën en sociale zekerheid te beoordelen. Uit de resultaten blijkt dat de respondenten erg tevreden zijn over de hulp die zij op het gebied van financiën en sociale zekerheid hebben ontvangen. Wel gaf de minderheid van de respondenten aan het eind van het interview aan nog hulp nodig te hebben bij hun financiën. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de verkregen hulp op dit leefgebied goed was, maar niet voldoende was om zelfstandig op te pakken. Mevrouw Louise Ellenkamp, regiomanager HOD Twente (persoonlijke communicatie, 27 februari 2018) geeft aan dat in de negen maanden nazorg, de organisatie probeert de ex- dak- en thuislozen zo zelfstandig mogelijk leert te leven, zodat hij/zij zich kan redden zonder hulpverlening. Het is hierbij belangrijk dat de ex- dak- en thuisloze weet bij welke personen hij/zij terecht kan, mochten zich toch problemen voordoen. De respondenten die zich op dit gebied niet zelfstandig redden weten wel waar zij terecht kunnen op dit gebied, zoals de Stadsbank of de bewindvoerder. Het is niet duidelijk of het weten bij wie zij terecht kunnen voldoende is om zich zelfstandig te redden. In dat opzicht is op dit leefgebied dus wel voldoende nazorg geboden en is hierin geen verandering nodig.

5.1.4 Conclusie deelvraag 7. Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van wonen/ dagelijks leven?

Uit de resultaten van het onderzoek is gebleken dat de meeste respondenten hulp hebben ontvangen bij het vinden van een eigen woonplek en de spullen die daarbij nodig zijn. Humanitas heeft in alle gevallen gezorgd voor een eigen woonplek voor de respondent. De meeste respondenten gaven aan geen hulp nodig te hebben gehad van de organisatie bij het koken, schoonmaken en zelfzorg. Toch geeft bijna de helft van de respondenten aan zich nog niet helemaal goed te kunnen redden met het schoonmaken van de woonplek. Hiervan geeft een enkeling aan een aandoening te hebben en niet veel op een dag te kunnen doen. Een ander geeft aan net in een verhuizing te zitten, waarnaast een andere respondent aan gaf het fijn te vinden om hier hulp bij te krijgen, omdat het op dit moment niet goed zelf lukt. Een enkeling gaf aan alleen hulp nodig te hebben bij de boodschappen. Dit had te maken met het omgaan met geld. Aan de respondenten is tijdens het interview gevraagd om hun ervaringen met de hulp tijdens de nazorg op gebied van wonen en dagelijks leven te beoordelen. Een groot deel van de respondenten is zeer tevreden over de hulp die zij gehad hebben, omdat zij altijd konden bellen en overal mee werden geholpen. De respondenten waren ook tevreden over de hulp bij het verhuizen vanuit Humanitas naar hun eigen woonplek. Een klein aantal respondenten is redelijk tevreden over de geboden nazorg van dit levensgebied. De andere respondenten zijn zeer tevreden over de hulpverlening die ze hebben gekregen. De respondenten geven aan dat zij bij dit leefgebied veel hulp hebben gekregen van de organisatie en dat ze hier tevreden over waren. Over dit leefgebied kan de conclusie worden getrokken dat de respondenten de hulpverlening binnen dit leefgebied als positief ervaren. Daarnaast kan men concluderen dat er nog respondenten zijn die bij dit leefgebied hulp nodig hebben. Zij kunnen zich door ziekte, een verhuizing of onvermogen nog niet volledig zelfstandig redden.

5.2 Conclusie hoofdvraag; Hoe wordt de nazorg die HOD biedt, beoordeeld door ex- dak- en thuislozen die zelfstandig zijn gaan wonen?

De nazorg die HOD biedt start op het moment dat de ex- dak- en thuisloze de organisatie verlaat en een eigen woonplek heeft. Een begeleider van de organisatie gaat dan vervolgens naar de woonplek om daar ambulante hulp te verlenen. De nazorg duurt negen maanden en is verdeeld onder: de focusbepaling (zes weken), de uitvoering (drie maanden) en de evaluatie (zes weken). De nazorg wordt vormgegeven met behulp van de methodiek Krachtwerk. Er wordt bij deze methodiek gewerkt met actieplannen. In het actieplan staat beschreven waar de cliënt aan zou willen werken, wanneer hij/zij dit wil gaan doen en wat hij/zij hierbij nodig heeft. De doelen worden bepaald door de cliënt zelf. In de methodiek Krachtwerk worden de volgende leefgebieden van elkaar onderscheiden; wonen en dagelijks leven, financiën en sociale zekerheid, activiteit werk en leren en sociale relaties (Wolf, 2012). Om de ervaringen van ex- dak- en thuislozen die zelfstandig zijn gaan wonen te onderscheiden, is gebruik gemaakt van deze leefgebieden. Op het gebied van financiën en sociale zekerheid kwam naar voren dat een groot deel van de respondenten tevreden is over de hulp die zij hierbij hebben gehad. Uit de interviews is gebleken dat alle respondenten hulp hebben gekregen van Humanitas bij het krijgen van een bewindvoerder, zodat zij geen zorgen meer hebben omtrent het betalen van rekeningen, omdat dit door de bewindvoerder gedaan wordt. De tevredenheid over de bewindvoerders is verdeeld. Respondenten geven aan dat het weekgeld wat ze ontvangen van de bewindvoerder redelijk is. De meeste respondenten geven aan zich wel te redden, maar daarbij heel goed op hun uitgaven moeten letten. Een klein aantal respondenten hebben in het interview aangegeven nog hulp nodig te hebben op financieel gebied. Zij weten wel waar zij deze hulp kunnen vinden, zoals de Stadsbank en de bewindvoerder. Op het gebied van activiteit, werk en leren lopen de antwoorden uiteen. Hierbij geeft het merendeel aan (zeer)tevreden te zijn over de hulpverlening. Deze respondenten geven aan veel hulp van Humanitas te hebben gekregen bij het vinden van dagbesteding. De minderheid geeft aan neutraal te zijn/ geen mening te hebben, omdat het antwoord geven op dit leefgebied als lastig wordt ervaren. Dit komt doordat zij wel willen werken, maar hiertoe niet in staat zijn door ziekte of andere fysieke en/ of psychische problemen. Een reguliere baan lijkt daardoor een grote stap, waardoor de meeste respondenten aan vrijwilligerswerk doen. Een klein aantal respondenten geven aan een reguliere baan te hebben of in het verleden een reguliere baan te hebben gehad. Daarnaast wordt aangegeven dat een enkeling per september start met een opleiding. Humanitas probeert waar mogelijk de respondenten zo goed mogelijk te ondersteunen in dit leefgebied. Het is alleen niet voor iedere respondent een optie om zich hierin te ontwikkelen vanwege fysieke en psychische problemen, de leefsituatie of het motivationeel stadium. Op het gebied van wonen en dagelijks leven kwam naar voren dat een groot deel van de respondenten de hulp op dit gebied als (zeer)tevreden ervaren. Zij waren vooral tevreden over de verhuizing naar hun eigen woonplek en de hulp van hun begeleider bij de taken die zij zelf moeilijk vonden. De respondenten hadden grotendeels geen hulp nodig bij het koken, schoonmaken en zelfzorg. De helft van de respondenten gaven aan zich nog niet helemaal goed te kunnen redden met het schoonmaken van de woonplek en een enkeling gaf aan hulp nodig te hebben bij de boodschappen. Over dit leefgebied zijn de meeste respondenten erg tevreden en zijn ze hierin zelfstandig. De respondenten die nog wel hulp nodig hebben, verklaren dit aan de hand van; ziekte, verhuizing of problemen met geld. De organisatie heeft volgens de respondenten hier voldoende in betekend. Tot slot is er gekeken naar de ervaringen op het gebied van de sociale relaties. Over het algemeen scoort dit leefgebied neutraal. Dit komt doordat niet alle respondenten hulp hebben gekregen bij dit leefgebied, omdat zij deze hulp niet nodig hadden of er geen behoefte aan hadden. Dit komt door de toepassing van Krachtwerk in de nazorg, waarbij de doelen worden bepaald door de ex- dak- en thuisloze zelf (Wolf, 2012). Wanneer een ex- dak- en thuisloze dus ergens niet aan wil werken blijft dit op de achtergrond en wordt daarin geen vooruitgang geboekt. Dit kan op langer termijn effect hebben op het recidive volgens een ander onderzoek. Het is dus voor de preventie van de recidive belangrijk om in te spelen op deze problemen en het sociale netwerk van de doelgroep toch op een bepaald gebied te ondersteunen.

Humanitas Onder Dak Twente hoopt door middel van de methode CTI, beter aan te sluiten bij de ex-dak- en thuislozen en op die manier de nazorg te verbeteren. Het begeleidingstraject van de methode CTI duurt negen maanden. Hoe verder de cliënt in het traject is, hoe verder de hulpverlening afbouwt. Het traject bestaat uit de: structureringsfase, de testfase en de overdrachtsfase (Impuls, z.d.). Uit onderzoek is gebleken dat bepaalde aspecten uit de Krachtwerk methodiek belemmerend kunnen zijn voor de zelfstandigheid en ontwikkeling van ex- dak- en thuislozen. Het is gebleken dat het aspect zelfregie uit de methodiek Krachtwerk ervoor zorgt dat de doelgroep zich alleen richt op aspecten waar zij behoefte aan hebben. Aspecten die eigenlijk wel ondersteuning nodig hebben, zoals het sociale netwerk, blijven hierdoor onaangeraakt, wat zorgt dat er vooralsnog mogelijkheid voor de recidive blijft ontstaan. De methode CTI legt de regie ook bij de cliënten. Net zoals bij Krachtwerk maakt de CTI methode gebruik van actieplannen, waarbij de cliënt zijn eigen doelen bepaald. Toch heeft de CTI methode andere aspecten die bevorderend kunnen zijn voor de cliënten. Tijdens de structureringsfase van de CTI methode wordt onderzocht op welke leefgebieden de ex- dak- en thuislozen de meeste hulp wenst en heeft, waarbij de nadruk wordt gelegd op drie leefgebieden. Tegelijkertijd bewaakt de CTI- werker alle leefgebieden en geeft die aandacht wanneer dat nodig is voor een goed verloop van het transitieproces (Impuls, z.d.). De CTI methode doet daarnaast wel recht aan de zelfregie, maar is een verbetering voor de organisatie, omdat deze methode alle leefgebieden bewaakt. Wanneer de CTI- werker merkt dat het leefgebied sociaal netwerk extra ondersteuning heeft, kan hij hierop aansluiten en de ex- dak- en thuisloze vooralsnog hierin begeleiden. De CTI- werker kan dan bijvoorbeeld de ex- dak- en thuisloze het belang van het hebben van een sociaal netwerk uitleggen. Daarna kunnen zij hier samen stappen in maken, door de ex- dak- en thuisloze doelen op te laten stellen. De CTI methode werkt namelijk ook met zelfregie, dus het is wel een uitgangspunt dat de ex- dak- en thuisloze zijn eigen doelen bepaald.

5.3 Sterktes en zwaktes van het onderzoek

Sterktes	Zwaktes
Plaats van interview	Weinig respons
Privacy	Beoordeling
Vergoeding	Onduidelijkheid vragen

Tabel 7. Sterkte- zwakte analyse

5.3.1 Sterktes van het onderzoek

Plaats van interview

De respondenten hebben tijdens het onderzoek de mogelijkheid gekregen, om zelf te bepalen waar het interview plaatsvindt. Hierdoor hebben de respondenten de mogelijkheid gekregen om zich in een vertrouwelijke omgeving te bevinden. Door deze mogelijkheid te bieden, is de eerlijkheid en betrouwbaarheid van de antwoorden van de respondent gewaarborgd.

Privacy

Door de respondenten anoniem te houden bij het verwerken van de resultaten van het onderzoek, wordt er recht gedaan aan de privacy van de respondenten. Dit kan mee spelen met het verhogen van de respons. Wanneer een respondent weet dat zijn/ haar gegevens anoniem worden verwerkt, zal dit de drempel verlagen om deel te nemen aan het onderzoek. Men hoeft zich geen zorgen te maken dat de resultaten gekoppeld worden aan de persoon en daarbij herkend worden bij de organisatie of andere betrokkenen. Alleen de uitkomsten zullen worden gebruikt.

Vergoeding

Door een vergoeding van vijf euro, die wordt aangeboden door de organisatie, wordt de kans op de respons vergroot. Het is uit de theorie en praktijk gebleken dat de respondenten financiële problemen hebben. Een vergoeding is daarom voor de doelgroep aantrekkelijk. Met de vergoeding is in samenwerking met de organisatie geprobeerd de respons te verhogen.

5.3.2 Zwaktes van het onderzoek

Onduidelijkheid vragen

De vragen in het follow- up formulier waren bij bepaalde leefgebieden niet concreet genoeg, waardoor sommige respondenten geen antwoord gaven op de vraag. Het is namelijk gebleken dat de respondenten bij het leefgebied wonen en dagelijks leven niet direct antwoord gaven op de vraag; *“Hoe redt u zich in het dagelijkse leven thuis?”* Het is gebleken dat de respondenten hier andere activiteiten onder verstaan. Een voorbeeld hierbij is dat een respondent reageerde hoe ze het traject naar een eigen woonplek heeft ervaren. Na de toelichting; *“Denk aan; zelfzorg, koken, schoonmaken”* hebben de respondenten wel antwoord gegeven op de gestelde vraag. Bij het opstellen van het follow- up formulier is onvoldoende rekening gehouden met het denk- en taalniveau van de respondenten.

Beoordeling

De respondenten hadden niet bij ieder leefgebied hulpverlening nodig. Hierdoor is bij bepaalde leefgebieden door de respondenten niet de werkelijke hulpverlening beoordeeld, maar is beoordeeld hoe de hulpverlening eruit zou kunnen zien. Hierdoor zijn de antwoorden op de vragen niet 100% gebaseerd op de werkelijkheid, maar deels op verwachtingen.

Weinig respons

Door het relatief laag aantal respondenten, zeven, is het onderzoek dat is uitgevoerd niet zo sterk als van te voren was gehoopt. Hierdoor is het lastig om conclusies te trekken over de hele doelgroep (ex-dak- en thuislozen uit die nazorg hebben ontvangen van HOD Twente), omdat er niet op alle topics sprake was van verzadiging. Om het onderzoek sterker te maken, zou dit met meer respondenten uitgevoerd moeten worden.

5.4 Aanbevelingen

De aanbevelingen die beschreven zijn in deze paragraaf hebben betrekking op de hulpverlening van de nazorg van Humanitas Onder Dak Twente. De aanbevelingen zijn voortgekomen uit de conclusies op de praktische deelvragen en de zwaktes van het onderzoek uit de vorige paragraaf.

Met deze aanbevelingen wordt gehoopt het lange termijn doel; *‘Met de opgedane kennis van de ervaringen van ex- dak- en thuislozen kan er gekeken worden op welke gebieden in de nazorg verbetering aangebracht kan worden, om zo de terugval in het daklozenbestaan te beperken’* te bereiken. Met de aanbevelingen kan de organisatie HOD Twente aanpassingen verrichten in de nazorg die zij bieden, om op die manier terugval te verminderen.

Daarnaast hebben de aanbevelingen betrekking op het data-instrument. Met het data- instrument zal de organisatie HOD Twente een vervolgonderzoek gaan doen. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de zwaktes, die in de vorige paragraaf zijn beschreven bij de sterkte- zwakte analyse.

5.4.1. Aanbevelingen nazorg Humanitas Onder Dak Twente

5.4.1.1 Aanbeveling 1.

Uit de conclusie van de praktische deelvragen is gebleken dat sommige respondenten na de nazorg nog hulp nodig hebben op het gebied van wonen en dagelijks leven. Zij kunnen zich door kwetsbaarheid nog niet volledig zelfstandig redden. De organisatie kan op deze aspecten moeilijk tot geen verandering brengen, omdat dit buiten hun bereik valt. Wel zou op dit gebied gekeken kunnen worden naar oplossingen.

De aanbeveling voor Humanitas is om tijdens de afsluitende fase van de nazorg de ex- dak- en thuislozen te laten aangeven of zij nog hulp nodig hebben bij een van de leefgebieden. Hierdoor zou de organisatie aansluitende oplossingen kunnen bieden, zoals bijvoorbeeld huishulp. De huishulp kan de respondenten ondersteunen in de taken die men nog moeilijk aangaat, zoals bijvoorbeeld schoonmaken. Op die manier kan de ex- dak- en thuisloze zich wel redden, maar krijgt diegene hulp bij taken die nog niet makkelijk zelf gaan. De nazorg kan op die manier wel worden afgebouwd, omdat hulp van een organisatie zoals Humanitas dan niet meer nodig is.

5.4.1.2 Aanbeveling 2.

Uit de conclusie van de praktische deelvragen en de resultaten uit hoofdstuk 4 is gebleken dat de ex-dak- en thuislozen geen hulp of behoefte hebben aan een sociaal netwerk. Echter blijkt uit onderzoek dat problemen, zoals echtscheiding, huiselijke problemen en weglopen bij de doelgroep mogelijke oorzaken van dakloosheid zijn. Het ontbreken van een sociaal netwerk kan dus indirect effect hebben op het recidive risico. Het is dus voor de preventie van de recidive belangrijk om in te spelen op deze problemen en het sociale netwerk van de doelgroep op een manier te ondersteunen.

Een aanbeveling voor Humanitas Onder Dak Twente is daarom om tijdens de nazorg het sociaal netwerk van de ex- dak- en thuisloze in kaart te brengen om te kijken hoe deze gesteld is. Hierna kan er gekeken worden naar de wensen en behoeften van de ex- dak- en thuisloze. Hierdoor wordt duidelijk welke behoefte zij hebben en wat zij belangrijk vinden. Door de regie bij de ex- dak- en thuisloze te laten, kan er samen gekeken worden naar de acties die hiervoor uitgezet moeten worden. Bij acties uitzetten kan gedacht worden aan een vrijwilliger of maatje, maar ook familie en/of vrienden. Op deze manier wordt er gewerkt vanuit de regie van de ex- dak- en thuisloze en blijft het traject gericht op de persoon.

5.4.2 Aanbevelingen vervolgonderzoek

5.4.2.1 Aanbeveling 3.

Uit het sterkte- zwakte analyse is gebleken dat de respons op het onderzoek laag was. Om het onderzoek sterker te maken, zou dit met meer respondenten uitgevoerd moeten worden.

Een aanbeveling voor het vervolgonderzoek is daarom om het aantal respondenten te verhogen, om zo een sterker onderzoek neer te zetten dat meer zegt over de doelgroep. Dit kan worden gedaan door de respondenten vroegtijdig in te lichten. Dit zou bijvoorbeeld al kunnen wanneer de doelgroep zich nog in het nazorg- traject bevindt. De doelgroep wordt ingelicht dat zij na de nazorg kunnen deelnemen aan een onderzoek over de nazorg, waardoor men zich betrokken voelt binnen de geboden hulpverlening en daarin hun eigen stem kunnen laten horen. Een andere mogelijkheid is om de formulieren digitaal en per post aan te bieden, waardoor het voor de doelgroep niet nodig is om een afspraak te maken. Hierdoor houd je de drempel laag en is de kans op respons groter.

5.4.1.2 Aanbeveling 4.

Uit het sterkte- zwakte analyse is gebleken dat de antwoorden die werden gegeven door de respondenten niet altijd gebaseerd zijn op de werkelijkheid, maar deels op verwachtingen. Bij vervolg onderzoek is het daarom belangrijk om hier rekening mee te houden, en een optie te kunnen aanbieden waarbij alleen de hulpverlening wordt beoordeeld wanneer dit daadwerkelijk van toepassing was.

Een aanbeveling voor het vervolgonderzoek is daarom het toevoegen van een extra optie in de vragenlijst. Bij deze optie kunnen de respondenten aangeven of ze bij dat bepaalde leefgebied; hulp nodig hadden, hulp hebben gekregen, geen behoefte hebben aan hulp of geen hulp nodig hebben. Op die manier zijn er meer antwoordmogelijkheden aangeboden en sluiten de vragen meer aan bij de respondenten. Hierdoor zullen de antwoorden een realistischer beeld geven over de ervaringen van ex- dak- en thuislozen en is het onderzoek dus meer valide.

5.4.1. 3 Aanbeveling 5.

Uit het sterkte- zwakte analyse is gebleken dat de vragen van het follow- up formulier niet overal duidelijk genoeg waren bij bepaalde leefgebieden, waardoor sommige respondenten geen antwoord gaven op de vraag.

Een aanbeveling voor het vervolgonderzoek is daarom om rekening te houden met het denk- en taalniveau van de respondenten. Dat moet toegepast worden in het follow- up formulier en daarnaast de vragen goed toe te lichten. Door het gebruik van makkelijke en algemene woorden (het zogenaamde Jip en Janneke taal) zijn de vragen voor de respondenten duidelijker te begrijpen. Door daarnaast toelichtingen te geven over het onderwerp, zoals in het genoemde voorbeeld bij het sterkte- zwakte analyse, zal er nog meer duidelijkheid komen voor de respondenten. Op deze manier kan worden voorkomen dat de vraag onduidelijk is en de respondenten geen antwoord geven op de vraag.

5.5 Discussie

Uit het onderzoek is gebleken dat bij het leefgebied sociaal netwerk de respondenten aangeven geen hulp of behoefte hebben gehad vanuit de nazorg van Humanitas Onder Dak Twente. Echter blijkt dat het netwerk die de respondenten hebben vaak minimaal is. Uit andere onderzoeken is gebleken dat het ontbreken van een (goed) sociaal netwerk invloed kan hebben op de recidive naar het daklozen bestaan. Dit wordt in stand gehouden door de methodiek Krachtwerk die wordt toegepast in de nazorg van HOD Twente, waarbij de regie van de cliënt een uitgangspunt is. In hoeverre is deze eigen regie dan bevorderlijk voor de preventie van de recidive? In deze paragraaf kijken we vanuit meerdere perspectieven naar deze discussie.

Uit onderzoek onder de Utrechtse dak- en thuislozen die gebruik hebben gemaakt van de nachtopvang of de crisisopvang van Stichting de Tussenvoorziening, komt naar voren dat; het grootste deel van de deelnemers van dat onderzoek schulden heeft, 40% een (licht) verstandelijke beperking heeft, meer dan de helft al een keer dakloos is geweest en dat bijna de helft, niemand in zijn sociaal netwerk heeft om op terug te vallen (Van Everdingen, 2016). Het probleem speelt zich dus niet alleen af onder de populatie, maar ook onder de respondenten van dit onderzoek. Het ontbreken van een steunend sociaal netwerk, ernstige affectieve en andere tekorten in de opvoeding worden gezien als oorzaken en risicofactoren van dakloosheid (De Wachter, 2010). Dat is zorgelijk, want het hebben van een sociaal netwerk kan een (ex)- dak- en thuisloze veel bieden. Het sociale netwerk kan ervoor zorgen dat men voldoende ondersteuning ervaart, minder vatbaar is voor stress en depressies, beter traumatische gebeurtenissen en tegenslagen kan verwerken, kansen vergroot om op beroepsmatig vlak carrière te maken en dat men stabiel in het leven zal staan. Kortom: een sociaal netwerk zorgt mede voor het bepalen van de identiteit. Daarnaast kan de (ex)- dak- en thuisloze er op terugvallen als er problemen zijn of om kansen te krijgen in de maatschappij (Brunos, 2016).

Zoals al eerder is genoemd in dit onderzoek, maakt HOD Twente gebruik van de Krachtwerk methodiek. Een uitgangspunt van deze methodiek is 'De cliënt heeft de regie over zijn eigen traject' (Wolf, 2012). Dit betekent dat de cliënt bepaalt waar hij aan wil werken en dat de hulpverlening is gebaseerd op de behoeften van de cliënt. Eigen regievoering is een basiswaarde die het persoonlijk welzijn bevordert en bijdraagt aan het optimaal functioneren van mensen. Het houdt in dat iemand zijn eigen leven kan organiseren en coördineren met als doel een goed leven in eigen ogen (Vlind, 2012). Iedereen heeft het recht om aan het roer van zijn eigen leven te staan. Zelfbeschikking is wettelijk vastgelegd en geldt voor iedereen die geen gevaar voor zichzelf of zijn omgeving vormt (Baumeister, 1991). Wanneer de ex- dak- en thuislozen aangeven geen behoefte te hebben aan het werken aan het sociale netwerk, is dit een vorm van eigen regie. De hulpverlener hoeft de ex- dak- en thuisloze hierin niet te helpen, maar helpt met de dingen waar hij bij geholpen wil worden.

De respondenten geven in het onderzoek aan een minimaal sociaal netwerk te hebben. Zij geven aan hier en daar nog wel contact te hebben met familieleden, maar dit contact is vaak erg verwatert. Dit wordt volgens de respondenten veroorzaakt door grote afstanden, financiële problemen of breuken in de relaties. Door deze problematiek blijft de behoefte hier aan te werken uit. De relevantie van het sociale netwerk lijkt niet bekend te zijn onder respondenten. Als hierin niets wordt veranderd blijft de kans op recidive door het ontbreken van een (voldoende) sociaal netwerk bestaan.

Hoe ga je als organisatie om met; aan de ene kant het recht van zelfregie van de ex- dak- en thuisloze en aan de andere kant het belang van het hebben van een sociaal netwerk? Zoals net is benoemd, is zelfregie een recht. Je kan de zelfregie dus niet afnemen van de ex- dak- en thuislozen van HOD Twente. Het werken met de methodiek Krachtwerk bewaakt dit recht en dat is erg goed. Wel moet er dus iets veranderen in de hulpverlening.

Organisatie HOD Twente wil veranderen van methodiek. De Krachtwerk methodiek wordt in het jaar 2018 omgeruild voor de CTI methode. De CTI methode heeft ook als uitgangspunt zelfregie en doet daarmee dus recht aan zelfregie. Daarnaast zijn er andere aspecten van de methodiek. Door deze andere aspecten, die Krachtwerk bijvoorbeeld niet heeft, kunnen de belemmeringen van de zelfregie afnemen. Een voorbeeld hiervan is dat de CTI- werker alle leefgebieden bewaakt en die aandacht geeft als dat nodig is voor een goed verloop van het transitieproces (Impuls, z.d.). Wanneer de CTI- werker merkt dat het leefgebied sociaal netwerk extra ondersteuning behoeft, kan hij hierop aansluiten en de ex- dak- en thuisloze alsnog hierin begeleiden. De CTI methode doet daarnaast wel recht aan de zelfregie, maar is een verbetering voor de organisatie, omdat hij alle leefgebieden bewaakt.

Literatuurlijst

Baumeister, R. F. (1991). *Meanings of life*. L/NY: The Guilford Press

Brunos. (2016). *Het belang van een sociaal netwerk*. Geraadpleegd op 4 juni 2018, van <https://mens-en-samenleving.infonu.nl/sociaal/168619-het-belang-van-een-sociaal-netwerk.html>

CBS. (2016, 23 december). *Dakloos: vaker jong en niet- westers*. Geraadpleegd op 16 februari, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/51/dakloos-vaker-jong-en-niet-westers>

CBS. (2016, 23 december). *Daklozen: Persoonskenmerken* [Statline]. Geraadpleegd op 16 februari 2018, van <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=80799ned&D1=0-1&D2=a&D3=a&VW=T>

Centraal Bureau. (z.d) *Hoe wordt iemand dakloos?* Geraadpleegd op 18 mei 2018, van <https://hvoquerido.nl/werken-en-leren/voor-scholieren-en-studenten/hoe-wordt-iemand-dakloos/>

Deben, L., De Feijter, H., & Heydendeal, P. (1997). *Hoeveel daklozen zijn er? Geen idee!* Geraadpleegd op 18 mei 2018, van rjh.ub.rug.nl/sogi/article/download/19489/16967 (p.283)

Deben, L., Godschalk, J., & Huijsman, C. (1992). *Dak- en thuislozen in Amsterdam en elders in de Randstad*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, Centrum voor Grootstedelijk Onderzoek. Geraadpleegd op 18 mei 2018, van jdbsc.rug.nl/index.php/sogi/article/download/19486/16964 (p.297)

Den Draak, M., Marangod, A., Plaisier, I., & De Klerk, M. (2016). *Wel thuis? Literatuurstudie naar factoren die zelfstandig wonen van mensen met beperkingen beïnvloeden*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 18 mei 2018, van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2016/Wel_thuis (p.80)

De Tussenvoorziening. (z.d). *Housing First*. Geraadpleegd op 8 maart 2018, van <https://www.tussenvoorziening.nl/hulp-nodig/wonen/housing-first/>

De Vet, R., Lako, D., Bijersbergen, M., Jonker, I., & Wolf, J. (2016). *Critical Time Interventie werkt! Resultaten van onderzoek in Nederland naar CTI bij kwetsbare mensen in transitie*. Nijmegen: Impuls-Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg van het Radboudumc. Geraadpleegd op 18 mei 2018, van <http://www.impuls-onderzoekscentrum.nl/files/Infoblad%20CTI%20-%20december%202016%20-%20DEF.pdf>

De Wachter, J. (2010). *Noden, behoeften en ervaren drempels van dak- en thuislozen: verkennend onderzoek binnen de Antwerpse drughulpverlening*. Geraadpleegd op 4 juni 2018, van https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/458/093/RUG01-001458093_2011_0001_AC.pdf

Ervaring die staat. (2012). *Nazorg*. Geraadpleegd op 16 februari 2018, van <http://www.ervaringdiestaat.nl/wat-doen-we/nazorg/>

Humanitas Onder Dak. (2018) *Housing First*. Geraadpleegd op 8 juni 2018, van <https://humanitasonderdak.nl/wonen/housing-first/>

Humanitas Onder Dak. (2018). *Missie*. Geraadpleegd op 14 februari 2018, van <https://humanitasonderdak.nl/over-humanitas-onder-dak/missie-en-visie/>

Humanitas Onder Dak. (2018). *Nazorg*. Geraadpleegd op 7 maart 2018, van <https://humanitasonderdak.nl/opvang/nazorg/>

Impuls- Onderzoekscentrum voor maatschappelijke zorg van het Radboudumc Nijmegen. (z.d). *Critical Time Intervention*. Geraadpleegd op 7 maart 2018, van <http://www.impuls-onderzoekscentrum.nl/Critical-Time-Intervention/>

Impuls- Onderzoekscentrum voor maatschappelijke zorg van het Radboudumc Nijmegen. (z.d). *CTI in een notendop*. Geraadpleegd op 7 maart 2018, van <http://www.impuls-onderzoekscentrum.nl/CTI%20in%20een%20notendop/>

Impuls- Onderzoekscentrum voor maatschappelijke zorg van het Radboudumc Nijmegen. (z.d). *Krachtgericht CTI- traject*. Geraadpleegd op 7 maart 2018, van <http://www.impuls-onderzoekscentrum.nl/CTItraject2/>

Jansen- Lepoeter, M. (2017, 6 februari). *Inventariserend en evaluatief onderzoek*. Geraadpleegd op 14 maart 2018, van <http://ipsofacto.nl/?s=inventariserend+onderzoek>

Jungmann, N., & Wesdorp, P. (2017). *Mobility Mentoring*. Rotterdam: Platform P. Oplage 850 <https://www.platform31.nl/publicaties/mobility-mentoring#>

Leger des Heils. (z.d). *Housing First: woonplek met ambulante begeleiding*. Geraadpleegd op 23 mei 2018, van <https://www.legerdesheils.nl/housing-first>

Mani, A., Mullainathan, S., Shafir, E., & Zhao, J. (2013, 30 augustus). *Poverty impedes cognitive function*. Geraadpleegd op 7 juni 2018, van https://scholar.harvard.edu/files/sendhil/files/976.full_.pdf

Muusse, C., Tuyman, M., & Planije, M. (2014). *Maatschappelijke opvang*. Geraadpleegd op 18 mei 2018, van <https://www.trimbos.nl/themas/maatschappelijke-opvang/>

Onderzoekcentrum Drechtsteden. (2014, 13 oktober). *Housing First: meerwaarde voor mensen die op straat leven*. Geraadpleegd op 2 april 2018, van <https://www.onderzoekcentrumdrechtsteden.nl/nieuws/nieuwsarchief/october-2014/housing-first-meerwaarde-voor-mensen-die-op-straat-leven?sresult=754385164&swords=housing+first>

Phorza. (2005). *Beroepscode SPH/SPW*. Geraadpleegd op 9 maart 2018, van <http://pdf.swphost.com/phorza/bss.pdf>

Proshaska, J. O., DiClemente, C. C., Veliger, W. F., Gini, S., & Norcross, J. C. (1985). *Predicting change in smoking status for self- changers*. Addictive Behaviors (pp. 10, 395–406)

Redeker, I., Nanninga, K., & Van Steekelenburg, I. (2017). *Sociale wijkteams en informele zorg, issues die spelen en oplossingen die werken*. Geraadpleegd op 22 mei 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Sociale-wijkteams-en-informele-zorg.pdf> (p.4)

Rijksoverheid. (z.d). *Welke hulp kan ik thuis krijgen van de gemeente vanuit de Wo?* Geraadpleegd op 21 maart 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorg-en-ondersteuning-thuis/vraag-en-antwoord/ondersteuning-gemeente-wmo-2015>

- Shamma, S., Van Straaten, B., Boersma, S., Rodenburg, G., Van der Laan, J., Van de Mheen, D., & Wolf, J. (2015). *Dakloze mensen in de vier grote steden: veranderingen in 2.5 jaar*. Nijmegen & Rotterdam: Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg. Geraadpleegd op 18 mei 2018, van https://ivo.nl/wp-content/uploads/2017/08/Eindrapportage-CodaG4_def.pdf (p.82)
- Spierings, F. (1997). *Een wereld zonder huis. Dak- en thuislozen, niet- gebruik van voorzieningen en het toeschouwersperspectief*. Geraadpleegd op 17 maart 2018, van <https://rjh.ub.rug.nl/sogi/article/viewFile/19487/16965> (p.318)
- Thomas, B. (2011, december). *Homelessness: A silent killer- A research briefing on mortality amongst homeless People*. L: Crisis. Geraadpleegd op 18 mei 2018, van https://www.crisis.org.uk/media/237321/crisis_homelessness_a_silent_killer_2011.pdf
- Tuynman, M., Planije, M., & Sinnema, H. (2015). *Ondersteuning van dakloze mensen zonder OGGz-problematiek*. Geraadpleegd op 12 maart 2018, van <https://www.trimbos.nl/producten-en-diensten/webwinkel/product/af1372-ondersteuning-van-dakloze-personen-zonder-oggz-problematiek>
- Van der Velden, K. (2017). *Thuisloosheid door de ogen van (ex-) thuislozen. Een narratief onderzoek naar hulpverlening aan (ex-) dak- en thuislozen*. Geraadpleegd op 17 februari 2018, van <https://www.scriptiebank.be/scriptie/2017/thuisloosheid-door-de-ogen-van-ex-thuislozen-een-narratief-onderzoek-naar>
- Van Doorn, L. van (1997). *Down and out. Zelfbeschermingsgedrag bij dak- en thuislozen*. Geraadpleegd op 8 juni 2018, van <http://www.liavandoorn.nl/CmsData/Documenten/1997-P-EN-M-Down-en-out-zelfbeschermingsdag-bij-dak-en-thuislozen.pdf>
- Van Everdingen, C. (2016, 15 september). *De Utrechtse nachtopvang en crisisopvang in beeld*. Eindrapport van beeldvormend onderzoek in opdracht van de gemeente Utrecht. Geraadpleegd op 4 juni 2018, van https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/zorg-en-onderwijs/informatie-voor-zorgprofessionals/2016-11-Nachtopvang_en_crisisopvang.pdf (p.27)
- Van Regenmortel, T., Demeyer, B., Vandenbempt, K., & Van Damme, B. (2006). *Zonder (t)huis: Sociale biografieën van thuislozen getoetst aan de institutionele en maatschappelijke realiteit*. Leuven: Lannoo Campus
- Verhoeven, N. (2010). *Wat is onderzoek?* (3^e herziende druk). Den Haag: Boom Onderwijs.
- Vlind, M. (2012). *Zelfregie in de praktijk een kwalitatief onderzoek naar eigen regievoering van kwetsbaren in de zelfredzame samenleving*. Geraadpleegd op 4 juni 2018, van <https://www.movisie.nl/publicatie/zelfregie-praktijk>
- Vranken, J., Campaert, G., De Boyser, K., & Dierckx, D. (2007). *Armoede en sociale uitsluiting*. België: Accor.
- Wolf, J. (2012). *Handleiding voor een krachtgericht begeleidingstraject*. Nijmegen: Impuls- Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, Radboudumc. Geraadpleegd op 7 juni 2018, van https://www.arosa-zhz.nl/upload/docs/Folder_Krachtwerk_Impuls_academie.pdf
- Wolf, J. (2014). *Oog voor kwetsbaarheid*. Nijmegen: Impuls- Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, Radboudumc. Geraadpleegd op 7 juni 2018, van <http://oxo2011.sswebs.nl/files/27-11-2014%20Oog%20voor%20kwetsbaarheid%20prof.%20dr>.

Bijlagen

A. Overeenkomst onderzoeksopdracht

Model overeenkomst onderzoeksopdracht

Academie Mens en Maatschappij

OVEREENKOMST ONDERZOEKSOPDRACHT

STUDENTGEGEVENS		
Naam	Kim Holtkamp	Anne Wieriks
Adres	Brasemstraat 4-34	De Snieder 62
Postcode/woonplaats	7559 HN Hengelo	7141 NJ Groenlo
Telefoonnummer		0544-464714
Mobiel	0634999184	0641017846
Email	kim-holtkamp@hotmail.com	annewieriks@hotmail.com
Opleiding	SPH	SPH
<i>(Indien meerdere deelnemende studenten, naam en adresgegevens toevoegen)</i>		
GEGEVENS INSTELLING/ORGANISATIE		
Naam	Organisatie +	Humanitas Onder Dak Twente - Locatie Enschede
Eindverantwoordelijke onderzoek		Louise Ellenkamp
Onderzoeksbegeleider opleiding	+	Louise Ellenkamp
Adres		Oldenzaalsestraat 7
Postcode/woonplaats		7511 DV Enschede
Telefoonnummer		088 1198830
Email		l.ellenkamp@humod.nl
De organisatie geeft in overleg toestemming voor publicatie van het bachelorrapport.		
GEGEVENS ACADEMIE MENS EN MAATSCHAPPIJ		
Naam	Organisatie +	Saxion, Academie Mens en Maatschappij
Eindverantwoordelijke onderzoek		Karin Kremer-Baars
Onderzoeksbegeleider opleiding	+	F.Y.G.M. Hermsen
Adres		M.H. Tromplaan 28
Postcode/woonplaats		Postbus 70.000/7513 AB Enschede
Telefoonnummer		053-4871111

Email	
GEGEVENS ONDERZOEK	
Onderwerp en achtergrondsheets	Nazorg dak- en thuislozen Bij Humanitas Onder Dak Twente →
Doelstelling/vraagstelling	<u>Korte termijn doelstelling</u> Door het onderzoek moet duidelijk worden wat de ervaringen zijn met de nazorg van HOD van ex- dak- en thuislozen die zelfstandig wonen. <u>Lange termijn doelstelling</u> Met de opgedane kennis van de ervaringen van ex-dak- en thuislozen kan er gekeken worden op welke gebieden in de nazorg verbetering aangebracht kan worden, om zo de terugval in het daklozenbestaan te beperken. <u>Onderzoeksvraag</u> Hoe wordt de nazorg die HOD biedt, beoordeeld door dak- en thuislozen die zelfstandig zijn gaan wonen? <u>Deelvragen</u> Theoretisch • Wat zijn de oorzaken en gevolgen van dakloosheid in Nederland? • Wat zijn de oorzaken voor de recidive van ex- dak- en thuislozen en wat is de preventie hiervan? • Welke methodieken zijn er om ex- dak- en thuislozen te begeleiden bij zelfstandig wonen na het verlaten van de opvang?

	Praktisch • Welke ervaringen hebben ex-dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van activiteit, werk en leren? • Welke ervaringen hebben ex-dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van het sociale netwerk? • Welke ervaringen hebben ex-dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van sociale zekerheid?
Projectomschrijving	We gaan ervaringen van ex- dak en thuislozen in beeld brengen. We passen niet zelf de methodieken CTI of Krachtwerk toe, ons werk is geheel inventariserend.
Werkwijze	• We stellen eerst een brief op. • Doormiddel van deze brief wordt contact gezocht met ex- dak- en thuislozen. • Hierna wordt het follow-up formulier ontwikkeld en afgenomen. • Waarna de resultaten geanalyseerd worden • Hieruit trekken wij een conclusie en doen wij eventuele aanbevelingen.
Middelen (bijv. financiën, overlegtijd)	Per 2 weken is er een overlegmoment tussen de opdrachtgever en de studenten.
Tijdsfasering (start-, loop- eindtijd) Let op: dit mag maximaal zeven maanden in totaal beslaan.	Begin 12 februari Eindtijd 28 mei
Beoogde tussenproducten	Follow-up formulier
Producten ter beschikking	Literatuur, mondelinge/persoonlijke informatie werknemers Humanitas Onder Dak
Geheimhoudingsplicht (bijv. privacy)	Persoonsgegevens geheim houden die wij opdoen uit interviews.

OVERIGE AFSPRAKEN / CONDITIES:

Het onderzoeksplan is gelezen en geaccordeerd door de opdrachtgever.

Overige afspraken en condities, indien van toepassing, *kunnen* gemaakt worden door opdrachtgever en studenten met betrekking tot onder meer:

- de te leveren aantallen eindrapporten (en de mogelijke extra kosten daarvan) en daarmee samenhangende extra inspanningen, zoals een handzame samenvatting van de rapportage en/of persbericht;
- de presentatie van de onderzoeksresultaten;
- het copyright/auteursrecht, (in de vorm van een zinsnede als: "Het auteursrecht van de eindrapportage / eindproduct berust bij");
- het al dan niet hebben van publicatierecht van een rapport voor Academie M&M dan wel de betrokken organisatie (sluit direct aan bij voorgaande punt);
- het al dan niet gemeenschappelijk dragen van de kosten van een (mogelijke) publicatie;
- door de opdrachtgever te leveren inspanningen m.b.t. bijvoorbeeld het aanleveren van materiaal en informatie of te regelen voorzieningen ten behoeve van het onderzoek;
- afspraken m.b.t. de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van het onderzoek vanuit AMM. Dat is formeel de manager onderwijsuitvoering, die de verantwoordelijkheid delegeert aan de onderzoeksbegeleider;
- investerings- en betalingscondities: de naar verwachting vereiste financiële investering van de opdrachtgever (en eventuele bijdrage van de opdrachtnemer in de kosten), afspraken over mogelijk meerwerk en over betalingstermijnen/deelfacturen.

VOOR AKKOORD

- Handtekening Eindverantwoordelijke Opleiding
- Handtekening Eindverantwoordelijke Instelling
- Handtekening Student(en)

Datum en Plaats
Evt. Bijlagen

23-03-'18
Enschede

B. Evaluatieformulier opdrachtgever

Academie Mens en Maatschappij

<i>EVALUATIE ONDERZOEKSOPDRACHT</i>	
STUDENTGEGEVENS	
Naam	Anne Wieriks en Kim Holtkamp
Onderwerp bacheloronderzoek	Nazorg bij ex- dak- en thuislozen
Opleiding	Sociaal Pedagogische Hulpverlening
GEGEVENS INSTELLING/ORGANISATIE	
Naam organisatie + afdeling	Humanitas Onder Dak Twente- Locatie Enschede
Onderzoeksbegeleider	Louise Ellenkamp
Adres	Oldenzaalsestraat 7
Postcode/woonplaats	7511 DV Enschede
Telefoonnummer	088 1198833
Email	Info.locatieenschede@humod.nl
Datum	25 mei 2018

Hieronder kunt u aangeven wat uw mening is over het bacheloronderzoek.

1. Graag uw mening over het product dat het bacheloronderzoek heeft opgeleverd (aankruisen wat van toepassing is):

	Onvoldoende	Voldoende	Ruim voldoende	Goed
Inhoud (duidelijk, juiste weergave van feiten, voldoende diepgang etc.)				X
Argumentatie (m.n. conclusies en aanbevelingen)				X
Bereiken van de afgesproken doelen			X	
Bruikbaarheid voor de organisatie			X	
Heeft u aanvullende opmerkingen over de opdracht? (bijvoorbeeld welke nieuwe gezichtspunten heeft het opgeleverd) Vermeld ze dan hieronder:				
Niet helemaal duidelijk geworden dat HOD CTI wil invoeren met de verwachting dat dit een verbetering zal geven in het zelfstandig wonen. De uitkomst is een 0-meting en zal als basis gezien worden om te kunnen beoordelen dat invoer van CTI wel/niet leidt tot een verbetering van de nazorg.				

2. Graag uw mening over de wijze waarop het bacheloronderzoek tot stand is gekomen:

	Onvoldoende	Voldoende	Ruim voldoende	Goed
Samenwerking tussen studenten (o.a. taakverdeling)				X
Samenwerking studenten vs. organisatie				X
Zelfstandigheid studenten				X
Effectiviteit van werken van studenten				X
Omgaan met afspraken/planning				X

Communicatie van studenten				X
Afronding van de opdracht door studenten				X
Heeft u aanvullende opmerkingen over de wijze waarop de opdracht tot stand is gekomen? (bijvoorbeeld individuele inbreng in geval van groepen / de mate, waarin de uitvoering binnen de organisatie heeft plaatsgevonden, etc).				
Studenten hebben een goede planning gemaakt van te voren en hebben zich hier goed aan kunnen houden. Ze hebben de opdrachtgever steeds mee laten lezen en hebben actief feedback gevraagd. De opdrachtgever is steeds meegenomen in de denkwijze van de studenten.				

Bedankt voor het invullen!

C. Beoordelingsformulier

Beoordelingsformulier T.AMM.37555 Bachelor rapport

Naam student	Anne Wieriks & Kim Holtkamp				
Studentnummer	343738 405311				
Datum					
1 ^e Beoordelaar					
2 ^{de} Beoordelaar					
Beoordelingsvoorwaarden			Feedback		
Aangeleverd zijn:					
Modelovereenkomst onderzoeksopdracht (bijlage 1 handboek)					
Evaluatieformulier opdrachtgever (bijlage 2 handboek)					
Ruwe data en instrument zijn gezien door de tweede beoordelaar tijdens het onderzoeksproces.					
Format (omslag, titelpagina, voorwoord, samenvatting, inhoudsopgave, inleiding (met aanleiding, doelstelling, vraagstelling, leeswijzer), beschrijving onderzoeksmethode, resultaten, conclusies, aanbevelingen, discussie) is zakelijk, helder en volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Er is gebruik gemaakt van juiste, relevante, actuele, buitenlandse, valide en betrouwbare bronnen en vermelding is correct volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Het rapport is geschreven in de vorm van een lopend verhaal met een logische opbouw, welke met behulp van inleidingen en overgangszinnen wordt verhelderd.					
Het rapport is geschreven in een correcte zakelijke schrijfstijl, de spelling is correct, grammatica is correct, formuleringen zijn correct (geen beschuldigingen, persoonlijke ontboezemingen, waardeoordelen, etc.)					
Alle bijlagen zijn relevant, spaarzaam, maar wel voldoende aanwezig ten behoeve van de reproduceerbaarheid van het onderzoek.					
Criteria	0	3	6	8	10
1. Het onderzoek is maatschappelijk relevant. Het onderzoek is bruikbaar en/ of vernieuwend voor de beroepspraktijk.	De maatschappelijke relevantie, bruikbaarheid en meerwaarde voor de praktijk worden niet beschreven of zijn niet aanwezig.	Het onderzoek heeft summiere maatschappelijke relevantie en meerwaarde voor de beroepspraktijk. Het onderzoek is weinig bruikbaar.	Het onderzoek draagt bij aan optimalisering van de methodiek en/of methode van de opdracht gevende instelling.	Tevens draagt het onderzoek bij aan andere, gelijksoortige instellingen op grond van maatschappelijk relevante ontwikkelingen. Hierbij zijn theorieën kritisch met elkaar vergeleken en geïntegreerd met de onderzoeksresultaten.	Daarnaast draagt het onderzoek bij aan het evidence based handelen in de beroepspraktijk. Hierbij wordt gekomen tot nieuwe inzichten, kennis ten aanzien van innovatie van de beroepspraktijk en een visie van de onderzoeker.

Criteria	0	3	6	8	10
2. Het onderzoek heeft <i>diepgang</i> , er wordt relevante theorie gebruikt inclusief (buitenlandse) vaktijdschriftartikelen, waarbij een afweging wordt gemaakt over de bruikbaarheid ervan voor het onderzoek.	Er is geen diepgang te onderscheiden en gebruik gemaakt van literatuur.	Er is gebruik gemaakt van (weinig) verschillende bronnen waarbij de meerwaarde niet relevant en logisch is.	Er wordt theorie gebruikt, waarbij de meerwaarde hoofdzakelijk relevant en logisch is. Richtlijn: 15 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een beschrijving van een of meerdere relevante internationale methodieken, of internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte theorie in de meeste paragrafen geïntegreerd in het rapport en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 16-20 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een vergelijking beschreven tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of nationale en internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte literatuur geïntegreerd in het rapport en vergelijkend en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 20 bronnen, incl. 5 artikelen. De betekenis van de vergelijking tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of internationale ontwikkelingen voor de beroepspraktijk is beschreven.
3. De onderzoeksvraag is helder, komt voort uit de doelstelling; is haalbaar, afgebakend en precies. De gebruikte onderzoeksmethode is transparant en verantwoord.	De doelstelling, onderzoeksvraag en/of deelvragen de gebruikte onderzoeksmethode worden niet weergegeven.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn niet helder en komen niet logisch uit elkaar voort.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn voldoende helder en sluiten op elkaar aan. Interview/enquêtevragen zijn geformuleerd op basis van geoperationaliseerde theorie.	Daarnaast zijn de items duidelijk geformuleerd, komen logisch uit elkaar voort en zijn voor één interpretatie vatbaar.	Daarnaast is de onderzoeksmethode complex en/of er wordt gebruik gemaakt van passende onderzoeksmethoden waardoor triangulatie bereikt kan worden.
4. De resultaten zijn reproduceerbaar en transparant. Het analysekader is duidelijk (bijvoorbeeld SPSS, Kwalitan), dataverwerking en weergave van resultaten is correct.	Het analysekader en/of de dataverwerking worden niet weergegeven.	De data zijn niet systematisch, verifieerbaar en op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt.	De data zijn plausibel. De weergave van de resultaten is correct, maar de resultaten hadden duidelijker weergegeven kunnen worden.	De data zijn op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt. De data zijn controleerbaar, betrouwbaar en valide.	Daarnaast zijn de items toe te passen in een bredere context dan de opdracht gevende instantie.
5. De conclusies en aanbevelingen geven antwoord op de vraagstelling en worden gekoppeld aan theorie.	De conclusie en aanbevelingen zijn niet beschreven.	Er wordt onvoldoende specifiek antwoord gegeven op de vraagstelling of het antwoord op de vraagstelling is niet logisch beredeneerd.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is sprake van een minimale koppeling tussen resultaten en theorie.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is een koppeling tussen resultaten en theorie. De inzichten zijn echter voorspelbaar en niet (geheel) vernieuwend te noemen.	Er is een duidelijke koppeling gemaakt tussen de resultaten en de theorie en hierdoor is tot vernieuwende inzichten gekomen die bruikbaar en toepasbaar zijn voor de verbetering/innovatie van de beroepspraktijk.

Criteria	0	3	6	8	10
----------	---	---	---	---	----

6.De sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. Er is een discussie aanwezig. De discussie omvat het eigen professioneel standpunt over het onderzoeksonderwerp onderbouwd met argumenten. De discussie wordt gevoerd vanuit diverse perspectieven (denk aan diverse personen en/of micro-, meso- en/of macroniveau).	De sterktes en/of zwaktes van het onderzoek en/of de discussie zijn niet beschreven.	De sterktes en zwaktes van het onderzoek bevatten informatie die niet kloppend is. De discussie bevat informatie die niet kloppend is en/of is niet onderbouwd met argumenten.	Diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. De discussie is aanwezig, bevat kloppende informatie welke onderbouwd is met argumenten, maar is weinig kritisch en vernieuwend en wordt belicht vanuit slechts één perspectief.	Daarnaast zijn diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek en de mogelijke implicaties voor het onderzoek aangegeven. Daarnaast is de discussie vanuit diverse perspectieven beschreven en wordt het eigen professionele standpunt onderbouwd met argumenten. Nieuwe bronnen worden gebruikt om de discussie te onderbouwen.	Daarnaast staan voor vervolgonderzoek alternatieven beschreven om de zwaktes van dit onderzoek in de toekomst te voorkomen. Daarnaast is er sprake van oordeelsvorming van de onderzoeker(s) waarbij kennis en inzicht naar voren komt en (leer)vaardigheden duidelijk worden in een eigen professioneel standpunt.					
Totaal aantal behaalde punten (max. 6 x 10 = 60)=										
Cijfer										
Feedback op totaalproduct										
Cesuur bepalen eindcijfer:										
– Er dient aan de voorwaardelijke vormcriteria voldaan te zijn. <i>Indien dit niet het geval is wordt de toets in Bison beoordeeld met het cijfer 1.</i> – Om een voldoende (= 6) te krijgen, moeten minimaal 34 punten worden behaald. – Het cijfer wordt bepaald door de afzonderlijke punten op elk criterium op te tellen en het puntentotaal af te lezen in de onderstaande tabel.										
Cijfer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Max. 60 Punten	0–9	10–15	16–21	22–27	28–33	34–40	41–46	47–52	53–57	58–60

D. Brief naar opdrachtgever

Geachte heer/mevrouw,

In deze mail zullen wij ons eerst even kort voorstellen. Wij zijn Kim en Anne en wij zijn twee 4e-jaars SPH studenten van het Saxion in Enschede. Per 12 februari gaan wij bezig met een bachelor onderzoek. In dit onderzoek onderzoeken wij problematiek dat zich voor doet bij een organisatie of in de maatschappij.

Nadat we deze problematiek hebben onderzocht gaan we met deze informatie volgende stappen ondernemen. We zullen op zoek gaan naar waar we verbeteringen kunnen aanbrengen, daarnaast gaan we kijken op welke manier we dit willen gaan doen. Dit zal ons product worden dat we gaan ontwikkelen. Middels het product, (dit kan zijn: een methode, een cursus, een voorlichtingskoffer, een documentaire en een beleidsnotitie/ een brochure) hopen wij de onderzochte problematiek te gaan verbeteren of bij te dragen aan de oplossing. Onze interesse ligt bij jullie organisatie, Humanitas Onder Dak.

Wij zouden het bijvoorbeeld erg interessant vinden om onderzoek te doen naar de nazorg van de cliënten die bij jullie organisatie onderdak krijgen. We zijn benieuwd naar hoe jullie organisatie de nazorg toepast in de praktijk en of dit in de praktijk aansluit bij de wensen en behoeften van de cliënten.

Nu is onze vraag of wij dit onderzoek bij jullie organisatie mogen uitvoeren. De onderzoeksvraag wordt nog opgesteld onder begeleiding van docenten. Wij staan daarnaast open voor onderzoeksvragen vanuit de organisatie. Zijn er bijvoorbeeld vragen die jullie hebben binnen de organisatie die onderzoek behoeven? Dan zullen wij hier graag naar willen kijken en in overleg onderzoek naar willen doen.

Graag horen wij over de mogelijkheden, we zijn te bereiken op:
annewieriks@hotmail.com
06-41017846

Met vriendelijke groet,
Kim Holtkamp en Anne Wieriks

E. Interview vragenlijst

Follow- up formulier

Persoonlijke gegevens

1. Wat is uw naam?
2. Hoe oud bent u?
3. Waar komt u vandaan?

Wonen en dagelijks leven

4. Hoe redt u zich in het dagelijkse leven thuis?
Denk aan; zelfzorg, koken, schoonmaken.
5. Hoe tevreden bent u met de hulp die u heeft gekregen tijdens de nazorg op het dagelijkse leven?

Activiteit, werk en leren

6. Bestaat uw dag uit; scholing, dagbesteding, vrijwilligerswerk, een betaalde baan, een combinatie hiervan of iets anders?
7. Hoe tevreden bent u met de hulp tijdens de nazorg die u heeft gekregen bij activiteiten, werk en leren?

Financiën en sociale zekerheid

8. Hoe zorgt u dat uw geld voldoende is om van te kunnen leven?
Denk aan; baan, uitkering, combinatie etc.
9. Hoe tevreden bent u met de hulp die u heeft gekregen bij uw financiën en sociale zekerheid tijdens de nazorg?

Sociale relaties

10. Heeft u een netwerk waar u terecht kan voor vragen/activiteiten/hulp?
Een netwerk is uw familie/vrienden/collega's etc.
a. Welke hulp is dit?
11. Hoe tevreden bent u met de hulp die u heeft gekregen tijdens de nazorg bij het opbouwen van uw sociale relaties?

Afsluiting

12. Weet u waar u terecht kan met uw vragen?
13. Heeft u bij iets anders hulp gehad van Humanitas waar wij geen vraag over gesteld hebben?
14. Heeft u nu nog ergens hulp bij nodig? (Kan terug gekoppeld worden naar HOD)

Wij willen u bedanken voor de medewerking aan ons onderzoek en vonden het erg fijn dat u tijd voor ons wilde maken om dit interview af te nemen.

Eventuele doorvragen/toevoegingen

** ALS JE 1 NEGATIEVE ERVARING ZOU MOETEN VERTELLEN OVER DE NAZORG VAN HUMANITAS, WAT ZOU DAT DAN ZIJN?*

** ALS JE 1 POSITIEVE ERVARING ZOU MOETEN VERTELLEN OVER DE NAZORG VAN HUMANITAS, WAT ZOU DAT DAN ZIJN?*

** WONDERVRAAG, HOE ZAL DE NAZORG ER UIT ZIEN ALS U DAT ZOU MOGEN BEPALEN*

F. Labelschema

Labels

<i>Deelvraag</i>	<i>Hoofdlabel (dimensie)</i>	<i>Sub label (Indicator)</i>	<i>Sub-Sub label</i>
	Persoonlijke gegevens	Leeftijd	(r2) 66 jaar
			(r1) 44 jaar
			(r3) (r5) 50 jaar
			(r4) 45 jaar
			(r6) 67 jaar
			(r7) 19 jaar
		Woonplaats	(r2) Rotterdam (Nederland)
			(r1) (r4) Hengelo (Nederland)
			(r3) Driebergen (Nederland)
			(r5) Borculo
			(r6) (r7) Enschede (Nederland)
Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van wonen/ dagelijks leven?	Wonen en dagelijks leven	(r2) (r1) (r5) (r6) (r7) Koken	(r2) (r1) (r5) (r6) (r7) Goed
			(r2) (r6) Zelfstandig

		(r1) (r3) (r5) (r7) Schoonmaken	(r1) Niet goed
			(r5) Voldoende / Redelijk
			(r3) (r5) (r7) Goed
			(r6) Hulp
		(r1)(r3) (r6) Boodschappen	(r1)(r3)(r6) Goed
			(r3) Niet zelfstandig
		(r6) (r7) Zelfzorg	(r6) (r7) Goed
		(r6) Was doen	(r6) Zelfstandig
		(r6) Medicatie	(r6) Zelfstandig
		(r6) Afspraken maken	(r6) Zelfstandig
		(r4) (r7) Beoordeling eigen situatie	(r4) (r7) Goed
			(r5) Niet goed
		Beoordeling aanbod hulpverlening	(r2) (r4) (r7) Lichtgroene smiley
			(r1) (r3) (r5) (r6) Donkergroene smiley
Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van activiteit, werk en leren?	Activiteit	(r2) (r7) Vrije tijd	(r2) Thuis
			(r2) Buiten activiteiten
			(r7) Voetballen
			(r7) Gamen
		(r2) Maatjesproject	
		(r7) Dagbesteding	(r7) Scoren voor gezondheid

		(r1) (r3) Zorg	(r1) Kind
			(r3) Hond
		(r7) Opleiding	(r7) In de toekomst gepland
	Werk	(r2) (r4) Werk	(r4) Betaalde baan
			(r2) In het verleden gewerkt.
		(r1)(r3) (r7) (r6) Vrijwilligers-werk	(r1) In het verleden gewerkt.
			(r7) In de toekomst gepland
			(r3) Geven lezingen
			(r5) Fietsenproject
			(r6) Cliëntenraad Humanitas Onder Dak
			(r6) Buurtzorg
		Beoordeling aanbod hulpverlening	(r6) (r7) Donkergroene smiley
			(r2) (r1) (r5) Lichtgroene smiley
			(r4) Gele smiley
			(r3) N.V.T.

Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van financiën en sociale zekerheid?	Financiën en sociale zekerheid	(r2) (r1) (r3) (r4) (r5) (r6) (r7) Inkomen	(r6) Pensioen
			(r1) (r3) (r5) (r7) (r2) (r6) Uitkering
			(r4) Baan
		(r2) (r1) (r4) (r5) (r6) (r7) Hulp	(r2) Stadsbank
			(r1) (r4) (r5) (r6) (r7) Onder bewind
		Beoordeling eigen situatie	(r1) (r3) (r7) Goed
			(r5) Niet goed
			(r6) Voldoende/ redelijk
		Beoordeling aanbod hulpverlening	(r2) (r3) (r5) (r7) Donker groene smiley
			(r1) (r4) (r6) Licht groene smiley
Welke ervaringen hebben ex- dak- en thuislozen opgedaan bij de ontvangen nazorg op het gebied van het sociale netwerk?	Sociale relaties	(r2) Kennissen	(r2) Weinig contact
			(r2) Jaarlijks contact
		(r2) (r1) (r5) Maatje	(r2) Wanneer nodig/ noodgevallen
			(r1) (r5) Weinig contact
			(r2) Liever niet
		(r4) (r3) (r5) (r7) Vrienden/ Kameraden	(r4) Vriendinnen
			(r3) (r5) (r7) Kameraden

		(r1) (r3) (r4) (r6) (r7) Familie	(r1)(r3) (r6) (Klein-)Kinderen
			(r1) (r3) (r7) Broers/ Zussen
			(r3) Vader/ Moeder
			(r5) (r6) (Ex-)partner
			(r6) Neef/ Nicht
			(r4) Algemeen
		(r4) (r5) (r6) Organisatie	(r4) (r6) (r7) Humanitas
			(r5) Aksept
			(r6) Carrintreggeland
		(r5) Vereniging	(r5) Boogschietvereniging
		Beoordeling aanbod hulpverlening	(r2) (r1) (r3) (r4) (r7) Gele smiley
			(r5) (r6) Donkergroene smiley
	Afsluiting	(r2) (r1) (r3) (r4) (r5) (r7) (r6) Weet waar terecht kan	(r2) Stadsbank
			(r1) (r3) (r4) (r5) (r7) Humanitas
			(r5) Aveleijn
			(r1) (r4) Huisarts
			(r1) Maatschappelijk werker
			(r4) (r5) Bewindvoerder
			(r4) (r7) Netwerk
			(r6) Algemeen

		(r2) (r1) (r5) (r6) (r7) Nog hulp nodig	(r2) Problemen met digitalisering
			(r1) Weinig privacy
			(r5) Schoonmaken
			(r6) (r7) Financiën
	Toevoegingen	(r2) (r1) (r3) (r5) (r7) Geen negatieve ervaringen	
		(r4) (r6) Negatieve ervaring	
		(r4) (r3) (r5) (r6) (r7) Positieve ervaring	